

Országos Tudományos Diákköri Munka

Mészáros Ágnes

Kaposvár

2014

Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola
Veszprém

A családi életre nevelés az óvodában
a hitélet segítségével

Konzulens:

Bencéné Dr. Fekete Andrea
egyetemi docens

Készítette:

Mészáros Ágnes
Hittanár-nevelőtanár szak
levelező tagozat

2014

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
1.1. A témaválasztás indoklása.....	2
1.2. Kutatásom célja.....	3
1.3. Hipotéziseim	3
2. A család.....	4
2.1. A család fogalmának értelmezése	4
2.2. A Biblia nézete a családról	6
2.3. Familiaris Consortio nézete a keresztény családokról	7
2.4. A boldog család ismérvei	8
2.5. A keresztény család négy feladata	13
3. Családi életre nevelés	14
3.1. Mi a családi életre nevelés fogalma, célja, és feladata.....	14
3.2. A családi életre nevelés rövid magyarországi története	16
3.3. A családi életre nevelés meghatározó tényezői	17
3.4. A családi életre nevelés szempontjai.....	18
3.5. A családi életre nevelés legfontosabb irányelvei.....	19
4. A gyermek, a család és az óvoda együttműködése a családi életre nevelés tükrében.....	19
4.1. A partnerközpontú óvoda szerepe.....	19
4.2. Egyenrangú nevelőtársi viszony	22
4.3. Az óvoda és a család kapcsolatát befolyásoló tényezők	23
4.4. Az eredményes együttműködésünk legfontosabb feltételei a családi életre nevelés érdekében.....	25
4.5. Működő kapcsolattartási formák intézményekben a családi életre nevelés tükrében...25	
4.6. Az óvódám és a család együttműködésének összegzése	29
5. A pedagógus szerepe a családi életre nevelésben	29
6. A családi életre nevelés létjogosultsága az óvodáskorban.....	31
6.1. A közösség hatása a családi életre nevelés tükrében	31
6.2. A játék, mint a családi nevelés egyik lehetséges színtere	32
6.3. A mese, mint a családi életre nevelésben láthatatlan módon segítő eszköz.....	33

7. Összegzés	35
8. Vizsgálatom a Szántó Úti Tagóvodában.....	35
8.1. Óvodám bemutatása	36
8.2. 2013/2014-es tanévre tervezett mesék	36
8.3. A mese céljának meghatározása a különböző nevelési területeken.....	38
8.4. Vizsgálatom eredménye	41
9. Családi életre nevelés a hitélet segítségével óvodámban.....	43
9.1. Óvodai foglalkozások tervezetének összefoglaló bemutatása	43
9.2. Egy foglalkozás részletes bemutatása fejlesztő hatása tekintetében.....	43
10. Összegzés	44
11. Köszönetnyilvánítás.....	46
Felhasznált irodalom	47

1.Bevezetés

Ma már egyre több ember számára nyilvánvaló, hogy a köznevelésben marginálissá vált a család értéként történő bemutatása és ezzel együtt a családi életre nevelés. Mindemellett gyakran hangoztatott megállapítás az is, hogy korunkban nem csupán a család – mint intézmény, hanem maga a teljes emberi értékrend került válságba, és ebben a helyzetben talán éppen a család fontosságának súlykolása, és ezen keresztül a családok megerősítése lehet a kivezető út ebből a szorult helyzetből. Ehhez elengedhetetlen a tudatos és átgondolt nevelés, mely a legmeghatározóbb és talán leghatékonyabb eszköze is a családbarát szemléletmód elterjesztésének és egyben az emberi élet iránti tisztelt kialakításának.

A XXI. században számos hatás éri a fiatalokat, és ha célként tűzzük ki, hogy a családot, mint értéket és egyben mint a legfontosabb emberi közösséget próbáljuk meg elfogadtatni velük, akkor ehhez nekünk is több irányból kell közelítenünk. Az egyik alapvető irány nyilván a közoktatási intézményeken keresztül kell hogy vezessen, melyekben a családi életre nevelés szerves része kell hogy legyen az oktatási programnak, és ennek be kell épülnie a tananyagba. A családi élet alapvető értékeit, egy valódi család valós viszonyait és az ezzel összefüggésben megélhető sokszínű érzéseket és élményeket azonban kizárólag egy valódi családban lehet igazán megtanulni. A család a személyes kötődések elsődleges színtere. A családban a szülőknek nem csak az iskolán kívül van meghatározó személyiségformáló ereje, hanem fokozott a felelőssége a gyermekek oktatáshoz fűződő viszonyának kialakításával kapcsolatban, és ebből adódóan az iskolában közvetített – és a családi értékrend megerősítésére vonatkozó – tudás elsajátításával, illetve az azzal való azonosulás elfogadtatásával kapcsolatban is. Sajnos nyílt titok, hogy manapság a családok jelentős része egyre kevésbé tudja betölteni alapvető rendeltetését, emiatt egyre nagyobb feladat hárul az intézményekre. A megoldás kulcsa, a család és a közoktatási intézmények szükségszerű és szoros együttműködése, hiszen mindannyiunknak közös célunk kell hogy legyen, hogy az éppen felnövekvő generáció boldog családi élet, és ezáltal boldogabb és teljesebb élet kialakítására legyen képes. Ha a családok nem képesek jó példát mutatni gyermekeiknek, akkor különösen fontos, hogy a fiatalok jó mintát lássanak és egészséges értékrendet kapjanak az óvodákban, iskolákban – lakjanak falun vagy városban, éljenek jó módon vagy szerény körülmények között.

Úgy gondolom, hogy minden jó érzésű, haladó gondolkodású ember számára örömteli, hogy az új Nemzeti Alaptantervben már nagy hangsúlyt kap az ifjúság nevelésében a családi életre nevelés, valamint fontos prioritásként kerül meghatározásra a társas kapcsolati kultúrára

való felkészítés. A program keretében elkészült kerettanterveknek, csak úgy mint a pedagógus továbbképzéseknek távlati célja, hogy az egész oktató-nevelő munkának szerves részét képezze a családi életre nevelés, és hogy a család – mint legfontosabb értékközösség és alapvető társadalmi erő – jelentősége mindenki számára evidens legyen.

1.1. A témaválasztás indoklása

*„ A nevelésben millió hiba csúszhat,
de a lényeg nem csúszhat el.
A lényeg rajtunk múlik,
a szülő és a pedagógus felelőssége elválaszthatatlan.”
(Herman Alice)*

Az idézett sorokból kitűnik, hogy a kisgyermekkor történései és élményei életre szólóak. Az alapok lerakásában, a nevelésben nagyon fontos szerepe van a családnak és az óvodának. A gyermek fejlődéséért mind a két nevelési szintér felelős.

Korunk egyik fő értéke a gyermekszerepet, a gyermekről való gondoskodás, sorsuk boldogabbá, helyzetük biztonságosabbá tételére törekvés. A gyermek harmonikus fejlődéséhez, az életben való biztonságosabb, jobb helytállásukhoz az óvodai és a családi nevelést jobban össze kell hangolni, a környezeti hatásokat pozitívvá kell tenni.

A nevelés társadalmi ügy, melyben a családnak és az óvodának egyaránt fontos feladatai vannak. A gyermek fejlődését kezdettől fogva döntően befolyásolja az emberi közösség. A fejlődés legnagyobb része a gyermekkorban megy végbe, annak az emberi közösségnek aktív befolyása alatt, melyben a gyermek beleszületik.

Nagyon fontosnak tartom a család és a nevelési intézmények közötti együttműködést, mert rajtunk áll vagy bukik az, hogy a jövő nemzedékét sikerül e a társadalom normáinak megfelelő embereként felnevelnünk

Ahhoz, hogy komplex személyiséget neveljünk, szükség van arra, hogy a szülői ház és a nevelési intézmények együttműködjenek a célérdekében.

Az óvodai munkám során tapasztaltam, hogy a gyermek harmonikus fejlődésének előremozdításához a folyamatos együttműködésre van szükség.

A család és az óvoda a nevelés színtere, és mint közvetlen környezet a legnagyobb hatással alakítja a 3-6 éves gyermeket.

Közös hatásnak vannak kitéve a gyermekek, nem közömbös tehát, hogy harmonizálnak ezek a hatások.

Ezért szeretnék részletesebben foglalkozni az óvodás korú gyermekek családi életre nevelésének fontosságával, mint a családban, mint a nevelési intézményekben. Mindezt a munkahelyemen, a Szántó utcai óvodán keresztül mutatom be. Megvizsgálom, hogy intézményemben milyen meséket dolgoznak fel az óvónők, és ezeknek a családi életre nevelés területén van-e fejlesztő hatása. E kérdések a megoldásához feltárom az eddigi és a jelenlegi helyzetet. Célom, hogy megkeressem a jövő útját.

1.2 Kutatásom célja

Elsődleges célom, hogy dolgozatom első részében a család fogalmát értelmezsem a szakirodalom alapján szociológiai értelemben. Ezt követően ismertetem, hogy mily módon mutatja be a Biblia a családot. Bemutatom a boldog család alapelveit, valamint a keresztény családok feladatát. Meghatározom a családi életre nevelés fogalmát, célját, feladatát, irányelveit. Majd bemutatom a partnerközpontú óvodát, az óvoda szerepét a családi életre való nevelésben. Célom, hogy kiemeljem a családdal való együttműködés fontosságát, és ennek lehetőségeit a Biblia segítségével intézményemben.

Választott témámat gyakorlati oldalról is bemutatom. Megvizsgálom és elemzem, hogy az óvodám mind a négy csoportjában, a 2013/2014-es tanévben milyen meséket dolgoztak fel az óvónők a gyermekekkel együtt egy-egy hónapban. Ezt követően tíz bibliai családi történet óravázlatát mutatom be az óvodás korú gyermekek számára.

1.3. Hipotéziseim

Munkahelyemen, a Szántó Utcai Központi Óvodában óvodapedagógusként töltött éveim során szerzett tapasztalatom alapján feltételezem:

- A családi életre nevelés a mindennapokban főként a szerepjátékokban valósul meg, a babaszobában.
- A mesék feldolgozása során nem a családi életre nevelésre helyeződik a hangsúly, inkább az engedelmisséget, igazságosságot és a másokon való segítséget tanulják meg a gyerekek. A családi életre nevelés e tanulási folyamatban háttérbe szorul.

2. A család

2.1. A család fogalmának értelmezése

A család fogalmának meghatározása többféle megközelítésből lehetséges.

Ha egyszerűen akarjuk meghatározni a család fogalmát, akkor a következőt mondhatjuk:” a családot más csoportoktól az különbözteti meg, hogy különemű személyekből áll, akik különböző (legalább két) generációhoz tartoznak.” A család reprodukálja önmagát; vagyis nem új tagok fölvétele révén egészül ki, hanem „önerőből” (Bodonyi-Hegedűs 2006: 9)

Különböző társadalomtudományok is értelmezik a család fogalmát. Így például a néprajzi megközelítés a házasság szerint a családok három típusát különbözteti meg: „monogám az a család, amely egy férfi és egy nő házasságán alapul. Poligám családról akkor beszélünk, ha a házasságot egy férfi több nővel köti. A legritkábban előforduló a poliandrán család, ahol egy nő több férfival házasodik.” (Bodonyi-Hegedűs 2006: 9)

A jogi oldalról is megközelíthető e fogalma, mely szerint a családon belüli hatalmi viszonyok megoszlását vizsgálja

Tari Annamária klinikai pszichológus hivatalos definíciója szerint a család funkciója a védelem, a támasz nyújtás, a sorsközösség, a kommunikáció. A család egy olyan érzelmi biztonságot nyújtó közeg, ahol a tagok egymás közötti szeretete harmonikus és az érzelmi szükségletek jó arányban elégülnek ki. Fontos, hogy a tagok szeressék ezt a közös entitást. A család olyan, mint egy színdarab, ahol mindenkinek megvan a maga szerepe, és együtt tudunk jól működni. Ha valaki új szövegbe kezd, akkor a tagok nem értik, nem tudnak reagálni, a harmónia felbomlik. (Kepes - Tari: <http://mno.hu/csaladhalo/kepes-tari-a-csalad-fogalma-es-a-problema-megoldasa-is-kulturfuggo-1074565>)

A gyermek első környezete, közössége és személyiségének legfontosabb alkotója a család. A család a legkorábbi szakasztól kezdve hat az egyénre, hatása hosszantartó, alapvető viselkedési modelleket vés be a személyiségbe. Primer, elsődleges csoport, a társadalom legkisebb csoportja, fontos közvetítő az egyén és a társadalom különböző szférái között, emellett pedig biztosítja a társadalom utánpótlását mennyiségileg és minőségileg.

A kisgyermek személyiségét két hatásrendszer alakítja. Az egyik a spontán szocializáció, a másik a céltudatos nevelés. A családban a szocializáció bonyolult, több szférában zajlik le. Ellátja a gyermek biológiai gondozását, biztosítja azokat a feltételeket, amelyek az éréshez, fejlődéshez szükséges, ugyanakkor meghatározott magatartási és

szerepmintákat közvetít. Ebben a mikro-csoportban tanulja meg megismerni környezetét és fokozatosan önmagát, elsajátítja az együttműködés szabályait, itt alakul ki a beszéde, itt próbálja ki a különféle tevékenységeket, itt alakulnak ki a különböző szokások. Így válik fokozatosan egyre inkább társadalmi lénné.

A nevelés társadalmi folyamat. Minden nevel: ember, jelenség, dolog. A felnővekvők nevelése egyidős az emberi társadalommal, tehát az idősebb generáció által felhalmozott társadalmi tapasztalatok átszármaztatása a fiatalokra, felkészítésük a társadalom anyagi és szellemi kultúrájának gyarapítására, saját személyiségük kiteljesedésére. Olyan társadalmi funkció ez, amelyre minden társadalomnak szüksége van.

A család az egyik legalkalmasabb közösség arra, hogy tagjai egymás segítségével oldják meg problémáikat, elégítsék ki személyes igényeiket. A felnőttek a család bensőséges körébe vonulhatnak vissza a nyilvánosság elől, a gyermekek itt tanulhatják meg a beilleszkedést egy közösségbe, a harmonikus együttélést másokkal. Természetesnek látszik azonban, hogy a *konfliktusok a családban* is megjelennek. Ezek egy részét az élet normális velejárójának kell tekintenünk: megoldásukra minden családnak készen kellene állnia.

(Magyar Katolikus Püspöki Kar 1999:56)

Tapasztalataim szerint, minden szülőnek van elképzelése milyen a jó gyerek, hogyan kell nevelni, hogy olyan legyen, amilyennek szeretné, hogy váljon a gyermek. A gyermek nevelésére viszont nem lehet receptet írni, hanem ki kell választani azokat a „módszereket”, amelyek a gyermek fejlődése szempontjából a legmegfelelőbbek. A nevelésnél a gyermekkel való jó, bensőséges, meghitt kapcsolatra van szükség, ebből következik, hogy nagyon fontos az együtt eltöltött idő.

A jó nevelés kölcsönösségen alapszik, amely a nevelőt is neveli és a születés pillanatától kezdve érvényesül az interakciók sorozatában.

Az itt szerzett tapasztalatok, élmények benyomások a gyermeket egész életükön keresztül végigkísérik és hat a gyermek egész személyiségére. A pozitív környezetben felnőtt gyermek kiegyensúlyozottabb, mint akit a negatív hatások vesznek körül. Tapasztalataim során elmondható, hogy a szeretet nélkül felnőtt gyermek többet szenved, mint akit vernek.

Fontos lenne, - ahogy azt Arany János is megfogalmazta a Családi kör című versében, hogy mindenki érezze a családi fészek melegét.

Amennyiben a gyermek felügyeletére, nevelésére kevés gondot fordít vagy/és a gyermek ingerszegény környezetben, szorongást keltő élményekben éli mindennapjait, megnehezül számukra a szülőkkel való azonosulás. Családon kívüli modell keresésének vágya indulhat el benne, aminek a következménye a szülőktől való menekülés, illetve, hogy

ide-ide tévelyeg. Minél előbb érzi a gyermek a szülő-gyermek kapcsolatot zavaró tényezőket, annál mélyebb, súlyosabb és messzebbre ható lesz a későbbi személyiségzavar.

Egyre többen úgy gondolják, hogy pénzzel mindent meg lehet váltani, így a családi életért való felelősséget, érzelmi elhanyagolást, egymásról való gondoskodást is. Például az apa pénzt ad a családnak az elhagyás ellensúlyozásáért. Azonban a „gazdagság” nem nyújt biztonságot önmagában a családnak, a gyermeknek.

A család minden tagjának kötelessége, hogy a gyermek testi-lelki, erkölcsi problémáit megoldja, egymás iránti érdeklődésre és jó példaadásra törekedjen. Tehát a családi szocializáció döntő a gyermek számára. Előre mozdítja a gyermek későbbi társas kapcsolatát. A legkiegyensúlyozottabb gyermek ott nő fel, ahol az anya és az apa együtt van és együtt nevelnek.

2.2. A Biblia nézete a családról

A Bibliában nagy jelentőséget tulajdonít a családnak, ahol több utalás is található rá.

Már a Teremtés Könyve megfogalmazza Isten elképzelését, amikor a férfi és a nő elkötelezett kapcsolatáról azt tanítja, hogy „ezért elhagyja a férfi apját és anyját, feleségéhez ragaszkodik, és egy testté lesznek.” (Ter 2,24) Nekik szól az isteni parancs is: „Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet!” (Ter 1,28)

A Szentírás tanítása szerint a család az a hely, ahol az emberi együttélés elemi szabályait a gyermekek elsajátítják, és ahol az idősebbek, főként a szülők tapasztalatai fölkészítik őket az életre (Péld 1,8; 6,20).

Tudjuk, hogy a Teremtő elképzelését az idők folyamán a választott nép tagjai sajátosan értelmezték: megengedték a többnejűséget, a patriarchális társadalomra jellemzően a férfi elbocsáthatta feleségét, stb. Jézus határozottan tanítja a házasság egységét, fölbonthatatlanságát, amikor a farizeusok sarokba akarták szorítani kérdéseikkel (Mt 19,3–9). Ezzel visszaállította, megerősítette a teremtés rendjét, a mennyei Atya elgondolását.

Az ősegyház teológusa, Pál apostol, az Efezusiakhoz írt levelében a házasság misztériumáról beszél, párhuzamot vonva a férfi és a nő kapcsolata, illetve az Egyház és Krisztus kapcsolata között (Ef 5,33). A házasság szentségi voltára utal a Korintusi levél egy rövid mondata, amiben olyan (második) házasságról beszél, amely „az Úrban” kötötték (1Kor 7,39). Szent Pál tanításában, az előbb idézett részekben megfogalmazódik az a gyakorlatban is megtapasztalt igazság, hogy a család alapja a jó házasság, vagyis a férfi és a nő elkötelezett,

Krisztusban megélt szeretetkapcsolata. Ezek után beszél a család tagjainak, a szülőknek és a gyermekeknek egymás iránti kötelezettségeiről, feladatairól (Ef 6,1–4; Kol 3,18–21).

Az Újszövetség írásaiból az is nyilvánvalóvá válik, hogy a Teremtő által elképzelt házasságot és családi életet pusztán emberi erővel nem lehet megvalósítani. Szent Pál a „Szeretethimnuszban” (1Kor 13, 1–13) fogalmazza meg az igazi szeretet ismérveit. A Galata levélben a Lélek gyümölcseiről beszél, ami – többek között – azt is jelenti, hogy a szeretet ember és ember között csak Isten erejével, segítségével valósítható meg. A krisztusi lelkület (alázat, megbocsátás, önzetlenség) szükségességét hangsúlyozza a Filippiekhez írt levelében, amikor az egyetértés és szeretet megvalósításáról beszél (Fil 1,27–2,8).

Az Apostolok Cselekedeteiből és Pál apostol leveleiből is láthatjuk, hogy a házastársaknak, a családnak milyen lényeges szerepe van Isten országának, annak látható megjelenésének építésében és szolgálatában.

Az apostolok munkatársai között több házastársat találunk, akik az apostolok és a közösség szolgálatával vettek részt Isten üdvözítő tervének megvalósulásában (ApCsel 9,36–43; 10,17–33; 16,13–15; Róm 16,1–16; 1Kor 16,19; 2Tim 1,5; 2Tim 4,19–21).

A fentiekből két nagyon fontos igazság fogalmazható meg: A család alapja az erős, Isten akaratát kereső és megvalósító házasság. Ennek vannak természetes és természetfeletti összetevői. A házasság milyensége és minősége ugyanis a felek belső értékeitől és a természetfeletti világgal való kapcsolatától függ. Mindkét területre vonatkozik, hogy alapvetően meghatározzák alakulásukat a gyermekkorban szerzett élmények, hatások. Ezért lehet és kell beszélni a családi életre nevelés gyermekkori feladatairól. A család építőköve és meghatározója az Egyháznak és a társadalomnak. Nem mindegy tehát, hogy milyen irányultságú, értékrendű családok alkotják mindkét, természetes és természetfeletti közösséget. A gyermek nagyon fogékony a vallási nevelésre. Ha a család együtt imádkozik, már az egészen pici gyermek is megtanul imádkozni. A kisgyerek, általános iskolás, gyakorolja a vallást még akkor is, ha a szülő nem teszi. De ha a szülő komolyan azt akarja, hogy a gyerek vallásos legyen, neki kell jó példát mutatnia. A gyermekkorban beoltott értékek, amelyeket nemcsak szóban, hanem tettben is láttunk, elkísér egész életünkben. Azoknak hiányát is megérezzük egész életünkben.

2.3. Familiaris Consortio nézete a keresztény családokról

Manapság, amikor különböző ideológiák és szociológiák még mindig a „család haláláról” beszélnek és pótlásának módját keresik, az Egyház leghivatalosabb hangjával, a

Pápa szavával, kifejezi a családba vetett reményét: „Az emberiség jövője a család által valósul meg”.

„A házasságban és a családban a kapcsolatok egész szövevénye valósul meg a személyek között (a házastársi közösség, az apaság és anyaság, a gyermeki és testvéri kapcsolat), s ezek révén minden ember bekapcsolódik az „emberiség családjába” és „Isten családjába”, amely az Egyház.

A házasság és a keresztény család az Egyházat építi. A családban ugyanis az emberi személy nemcsak világra jön és a nevelés révén lépésről lépésre bekapcsolódik az emberek közösségébe, hanem a keresztségi újjászületés és a hitbeli nevelés által Isten családjának, az Egyháznak is tagja lesz. „(II. János Pál 1981:19) „A házastársi közösséget nem csupán az egység jellemzi, hanem a felbonthatatlanság is: „Ez a bensőséges egyesülés – hiszen itt két személy kölcsönös önátadásáról van szó –, nemkülönben a gyermekek érdeke is a házastársak teljes hűségét sürgeti, és megköveteli, hogy egységük felbonthatatlan legyen.” „(II. János Pál 1981:20)

2.4. A boldog család ismérvei

Ahhoz, hogy a gyermek valóban boldog családban élhessen, többféle attitűdnek kell jelen lenni. Ezeket a fontos pontokat egy segédanyag által mutatok be, mely egy katolikus óvodákban dolgozó óvodapedagógusok számára készült.

- Szeretetteljes légkör:

Minden ember a lelke mélyén biztonságot adó, harmonikus családi életre vágyik. Ez nem csupán a házastársak boldogságát biztosítja, hanem a gyermekét is. A szülők talán nem is adhatnak többet gyermeküknek, mint hogy szeretik egymást. A gyermek a szülők szeretetének melegében érhet egészséges személyiséggé.

- Azonos értékrend, azonos világnézet

A házasságban a férfi és a nő eggyé válik. Ez a folyamat három területen megy végbe: lelki, szellemi és testi kapcsolódásban válnak, érlelődnek eggyé az évek folyamán. Mind a három terület fontos. Hasonlatos ez a háromlábú székhez, amely akkor biztonságos, ha mind a három láb rendben van. Ha ebből hiányzik akár egy is, vagy éppen valami miatt megroppant, akkor nehéz megélni az egységet az említett három területen.

Jelenits István piarista atya erről így ír: „Egy bizonyos: a közösséghez hozzátartozik, hogy a házastársak egymás életének kockázatait is vállalják, s itt a földön cserépedényben

őrizzük kincseinket: a hitet, az Istennel való bizalmas kapcsolatot is (2Kor 4,7). Hívő, hitből élő ember számára nagy megpróbáltatás, ha a hozzá legközelebb állót Istentől eltávolodni látja.” (Jelenits 2000:13)

Ezt nagyon fontos tudatosítanunk már óvodás korban, mert a gyermekkorban kialakult helytelen istenkép, a negatív élmények az Istennel való kapcsolat megélésében, a helytelen önismeret, az egészséges társas kapcsolatok kialakulásának hiánya, mind ide vezethetnek. Az óvodai nevelésünk során tudjuk úgy formálni a gyermek személyisége, hogy majd felnőtt korában képes legyen kiegyensúlyozott, hittel megélt házastársi kapcsolatra.

- Anyagi biztonság megléte:

Természetesen ez is nagyon fontos a mai világban. Sok feszültség, veszekedés, gyötrődés oka lehet családokban, ha anyagi problémák lépnek fel. A keresztény felfogásban helye van az anyagi javak megbecsülésének, gyűjtésének, de szem előtt tartva Jézus mondását: „...nem a vagyonban való bővelkedéstől függ az ember élete” (Lk 12,15). Ismerjük Jézusnak a gondviselésbe vetett bizalomról szóló tanítását is (Mt 6,25–34), ami nem teszi fölöslegessé az ember törekvéseit. A keresztény szolidaritás jegyében a saját családi biztonság megteremtésén túl, még a nehéz anyagi körülmények között élő családok segítésére is gondolni kell. A gyermeknek a családban kell megtanulni az anyagiakhoz való helyes viszonyulást, meg kell tanulnia mértéket tartani, az anyagiakat megbecsülni, ha szükséges, meg kell tanulnia lemondani valamiről, illetve megosztani másokkal, amije van (testvérkapcsolatok!)

- Rokoni, baráti kapcsolatok ápolása

Felnőttként tudjuk igazán megérteni, hogy az ember a kapcsolataiban és a kapcsolataiból él. A gyermek öntudatlanul élvezi, vagy éppen szenvedti azt a családi közösséget, amelyben él. Később többnyire ő maga is azt a modellt valósítja meg életében, amelyben gyermekkorát töltötte.

A családi életre nevelésben az óvodának tekintettel kell lennie a gyermek családi körülményeire, és tudatosan erősítenie kell azokat a tényezőket, amelyek hozzásegítik a növendéket ahhoz, hogy képes legyen értékes, önmagát és környezetét gazdagító kapcsolatok kialakítására. Amennyiben a gyermek családjában hiányosságok, vagy éppen negatív jelenségek vannak, a felnőttek (szülők, nagyszülők, barátok), illetve a felnőttek és a gyermekek kapcsolatában, meg kell keresnie az óvodapedagógusnak azt a módot, hogyan tudja a hiányosságokat pótolni, a gyermek negatív élményeit ellensúlyozni.

- Megfelelő társ kiválasztása

A boldog család egyik alapvető feltétele a megfelelő társ kiválasztása. A választás azonban függ, hogy milyen értékrendje van valakinek, illetve milyen a személyisége, amely személyiség keresi, várja a neki megfelelő, őt kiegészítő másik személyt. Igaza van a latin mondásnak, amely szerint a hasonló a hasonlóknak örül. A jó választás egyik feltétele, hogy az ember elsősorban adni akarjon, ne pedig kapni. A szerelem átmenetileg hozzásegíti a feleket ahhoz, hogy túllépjenek önmagukon, és a társuk kedvét keressék, akár önmaguk szempontjait is félretéve. Hosszú távon azonban ez csak emberi erővel nem lehetséges! Kell hozzá a kegyelmi segítség is. Éppen ezért, részint olyan embereket kell nevelnünk, akik már gyermekkorukban megtanulnak lemondani saját kényelmükről, akaratukról, elképzelésükről, tudják fegyelmezni magukat, látják, megtapasztalják a másokért hozott áldozat értelmét és édességét.

Ezeket az ún. természetes erényeket emeli föl, segíti és tökéletesíti a kegyelem. Jó, ha valaki gyermekkorban megtapasztalja, hogy Isten segítségével többre megy, mintha csak a maga erejére támaszkodna. Az óvodai nevelés során gyakran adódik alkalom arra, hogy akár a természetes erényeket kialakítsuk a növendékeinkben, akár arra, hogy a természetfölötti segítséget hathatósan megtapasztalják. Így képesek lesznek később a párkapcsolatban is kamatoztatni mindezt.

Jelenits István piarista atya így ír erről: „A szerelem adakozó kedvűvé teszi az embert: akik házasságot kötnek, önmagukat adják egymásnak. Istennek tetszik ez az adakozás, s maga is adakozóként lép az adakozók mellé. ... Isten nem hozományt vagy nászajándékot ad azoknak, akik szentségi házasságot kötnek, hanem saját életét osztja meg velük. Nemcsak egymásra, rá is számíthatnak; nemcsak egymással kötnek szövetséget az ő színe előtt, hanem vele is.” (Jelenits 2000:70)

- Egymásra figyelés, segítségnyújtás, harmónia, érzelmi biztonság

A házasság és a házastársak szeretetkapcsolatából kialakult családi élet a legszorosabb emberi kapcsolatok közé tartozik, vagy talán a legszorosabb. A család minden tagjának megvan a maga feladata a másik fél lelki, testi, szellemi biztonság-érzetének, jólétének megteremtésében. A házastársakra különösen igaz, amit a *Kis hercegben* olvashatunk. „Felelős vagy a rózsáért, amit megszelídítettél!” A rózsza pedig nemcsak a társ, hanem szerelmük gyümölcse, a gyermek is.

- Gyermekvállalás, elfogadás

Mindkettőre mondható, hogy a gyermekkorra nyúlnak vissza. A tetteinkért és a másokért vállalt felelősségtudat kialakítását szinte nem lehet elég korán kezdeni. Az óvodai közösség élete, a játékok, vállalt feladatok teljesítése, mind-mind hozzásegítik a növendékeket ahhoz, hogy később felelősségejes döntéseket tudjanak hozni, vállalják önmagukat, cselekedeteiket.

- Bizalom, őszinteség, tolerancia, nyitottság, a problémák megbeszélése

Minden élhető kapcsolat alapja az egymás iránti bizalom és őszinteség. A bizalom akkor alakul ki a család tagjaiban, ha érzik, megélik azt, hogy a másik föltétlen szeretettel szereti őt. A gyermek életében nagyon meghatározó a pici korban kialakult ún. ősbizalom. Ha ez csorbát szenved, a gyerek egész életében viseli következményeit. A szülők akkor tudják ezt az „ősbizalmat” megtartani, erősíteni a gyermekben, ha egymás iránti bizalmuk is töretlen. Ellenkező esetben a köztük lévő bizalmatlanság, feszültség bizonytalanná teszi a gyermeket is, és ezt viszi magával a saját párkapcsolatába is.

Az őszinteség nem egyenlő azzal, hogy mindent a másik nyakába zúdítanak a felek, hanem amit tesznek és mondanak, az megfelel belső meggyőződésüknek. A kimondott szavakat a szeretet kell, hogy szabályozza: tudni kell mivel, mennyire terhelhető a másik fél! A gyermek már kicsi korában is megérzi, ha a szülők nem őszinték vele, vagy egymással. Azt is észreveszi, ha a szülők másként nyilatkoznak meg külső személyekről, eseményekről idegenek jelenlétében, mint maguk között. Ez a felismerés a gyermeket kétszínűvé nevelheti.

A szeretethimnuszban Pál apostol azt írja, hogy a szeretet türelmes.

Barsi Balázs atya írja: „A türelem a mindennapokban azt is jelenti, hogy nem ítélek, megsértődve nem zárom rövidre az ügyet, és nem agresszióval felelek az engem ért sérelmekre. Időt és esélyt adok – magamnak, testvéremnek, sőt Istennek is. Először is magamnak, hogy vélt, vagy valós sérelmemet a szeretet tüzeiben tudjam elégetni. Másodszor testvéremnek, hiszen Istené az ítékezés joga, s ha ő ad neki időt, nekem sincs jogom megtagadni tőle. Harmadszor Istennek, aki sokszor számomra érthetetlenül cselekszik, vagy érthetetlenül tétlen, és ezzel csalódást okoz. Elismerve, hogy nekem is időre van szükségem, hogy akaratát megértsem és elfogadjam, kell időt adnom neki, hogy megmutassa, mi volt az értelme mindannak, ami történt velem.” (Barsi 1998:28)

Ha a gyermek ilyen légkörben növekedik, későbbi emberi és szeretetkapcsolatai harmonikusak, boldogságot adók lesznek.

- Közös megélt programok, feladatok meghatározása, munkamegosztás, összefogás

A közös cselekvés, a közös élmények közelebb hozzák egymáshoz a család tagjait, növelik azokat a témákat, amelyekről beszélgetni tudnak. Nem csupán vallási élményekről van szó, hanem a közös szórakozás, a közös munka, minden együtt töltött idő gazdagítja a kapcsolatot. A gyermekek számára különösen fontos, hogy minél több pozitív élményt éljenek meg együtt szüleikkel. A családi „közteherviselés”, a közös tevékenységek mintát adnak, felelősségre nevelik a gyermeket.

- Közös cél, gondolatok

„Amikor a szülők nevelnek, nem egyszerűen arra szoktatják gyerekeiket, hogy nekik szót fogadjanak, hanem kézen fogva elvezetik őket azokhoz az erkölcsi eszményekhez, amelyeket maguk is vállalnak. Ezekről nemigen lehet beszélni egy kisgyereknek, de ennek az erkölcsi értékrendnek a jelenlétét vagy hiányát megérzi a legkisebb gyerek is. Ha az erkölcsi értékrendnek megfelelően igyekeznek élni, s bár talán el-elbukva, de őszintén ehhez mérik tetteiket, akkor hitelesen képviselhetik gyermekeik előtt, s akkor a család életének rendje nem zsarnoki rend lesz, hanem valami személyen túli biztonsága támad.” (Jelenits 2000:82)

- Egymás megismerése – idő, szeretetnyelv

A házasságban (még az udvarlás, együtt járás élményei ellenére is), valójában két idegen ember köti össze az életét. Hosszú időbe telik, amíg testben, lélekben egybeforrnak. Két ellentétes feladatot kell megoldaniuk: egymást kiegészítve eggyé válni, ugyanakkor meghagyni egymás belső világának tiszteletét, szuverenitását. Ez nem könnyű feladat: idő és türelem kell hozzá. Könnyebben megy, ha nem egymásra várnak, hanem merik jelezni egymásnak igényeiket, vágyaikat, elképzeléseiket. Ha figyelnek arra, mi az, amivel a másikat boldoggá tehetik, akkor a gyermek a szülei példáján tanulja meg, hogyan lehet megtalálni, megkeresni a mellette élők szeretetnyelvét.

- Határok, szabályok ismerete, betartása

Az óvodai élet jó gyakorlótere az egymásra figyelésnek, segítségnyújtásnak, a vigasztalásnak, és sok más, az együttéléshez szükséges tulajdonság megalapozásának. Egyrészt az óvoda kiszámítható életrendje, másrészt a gyermekek természetes közege és tevékenysége, a játék ad nagyon sok lehetőséget a fent említett erények (készségek) kialakítására. Könnyebb a dolga az óvodapedagógusnak, ha a gyermek „szabálykövető” családból jön, ahol a család belső rendje, a megfelelő korlátok közötti szabad mozgás biztonságérzetet, alkalmazkodóképességet ad a gyermeknek.

- Egyenrangúság

A Bibliában azt olvassuk, hogy „lesznek ketten egy testté” (Ter 2,24). A test hasonlata jól kifejezi az egymás kiegészítésének igényét, lehetőségét és szükségességét. Szent Pál apostol a Korintusiakhoz írt levelében az Egyházat testhez hasonlítja, melyben a tagok egyenlő értékűek. Egyformán szükségük van egymásra (1Kor 12,12–31). Így van ez a házasságban is! Ha egyik, vagy másik úgy gondolja, hogy több a társánál, az megásta kapcsolatuk sírját. Nagyon fontos, hogy a házastársak gyakorlatban is megélik egyenértékűségüket.

„Ha valaki egy kicsit is különbnek érzi magát a társától, akkor elvárásai vannak. Társa persze, nem így éli meg a helyzetet, és nem fogja az elvárásokat teljesíteni. Ebből feszültség keletkezik, és egyre nagyobb szemrehányásokkal tekint érzéketlen, felületes, őt nem értékelő párjára. Egy idő után már mártírnak érzi magát. – Ismerősek az ilyen mártírok. A megoldás az lenne, ha ki-kí azt gondolná, saját maga kevésbé értékes. Tehát, kicsit fölé célozna, és azon morfondírozna, hogy Isten miért sújtja azzal a férjét vagy a feleségét, hogy ő a társa? Hiszen ő nem is érdemli meg! Úgy gondolkodna, mint József Attila a Tószunnyadó c. versében: «Nagyon szerethet már engem, megtűr téged is a szívemben.» (Sebők 2006:66)

Azok a szülők, akik így tekintenek egymásra, megfelelő példát adnak gyermekeiknek a másik fél megbecsülésére, értékelésére. (Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet:2010)

2.5. A keresztény család négy feladata

A keresztény család négy feladatát II. János Pál fogalmazta meg a Familiaris Consortio című enciklikájában:

1. Személyek közössége: A szülők és gyermekek élet-és szeretetközösséget alkotnak, mely a természetes értékvilág mellett a természetfeletti közösséget is ki kell alakítsa és őrizze.
2. Az élet szolgálata. A családtervezés a szülők joga és kötelessége, de benne kell lennie a keresztény Gondviselésre hagyatkozásnak és áldozatvállalásnak is.
3. Részesedés a társadalmi fejlődésben: a család a szeretet, szociális igazságosság és a különféle közösségi erényeknek az első iskolája, mely ilyen néveléssel kifejezetten hasznára van a világnak, a társadalomnak.

A család részt kap az Egyház küldetéséből: a család belenevelődik a Krisztusról tanúskodó életbe. (II. János Pál 1981)

3. Családi életre nevelés

3.1. Mi a családi életre nevelés fogalma, célja, és feladata

„A családi életre való alkalmasság azt jelenti, hogy a fiatal felnőtt képes a számára megfelelő pár megtalálására, vele szoros kapcsolat kialakítására, családalapításra és a gyermekek harmonikus felnevelésére. A családi életre való alkalmasságnak igen fontos összetevője az autonóm, felnőtt életre való képesség – ezen belül az érzelmi igénybevehetőség, a problémamegoldás, konfliktuskezelés, és a stressz feldolgozás képessége. Ezek a tényezők pedig tágabb problémakörhöz vezetnek az önismeret és a személyiségfejlődés-fejlesztés tárgykörébe.” (Gorell, 1991:28) Ennek elérésében a családi nevelésnek kiemelkedő szerepe van.

„A családi életre nevelés a rendszerszemléleten keresztül az egészséges családi működésre összpontosít elsősorban megelőzési célokkal. Az egészséges működéshez szükséges készségek és tudások széles körben ismertek: jó kommunikációs készségek, az emberi fejlődés jellegzetességeinek ismerete, jó döntéshozatali képesség, pozitív önértékelés, és egészséges személyközi kapcsolatok. A családi életre nevelés célja ezeknek a készségeknek és ismereteknek a tanítása az egyének és családok optimális működése érdekében. A professzionális családi életre nevelők további társadalmi kérdésköröket is bevonnak, mint a pénzügyek, képzés, család és munka egyensúlya, szülői szerep, szexualitás, nemi identitás és más, a család kontextusát érintő témák. Abban hisznek, hogy az olyan társadalmi problémák, mint a különböző szerekkel való visszaélés, családon belüli bántalmazás, munkanélküliség, eladósodás és gyermekbántalmazás hatékonyabban kezelhető olyan hozzáállással, amely az egyént és a családot nagyobb rendszerek részeként tekinti. Az egészséges családi működés ismerete alkalmas lehet a felsorolt problémák megelőzésére vagy minimalizálására. A családi életre nevelés ezeket az információkat közvetíti osztálytermi keretekben, vagy más nevelési módokon, eszközökön keresztül.” (Tarjányi 1999:115-127)

A család jelentősége nem csupán abból áll, hogy a helyes családi élet kialakításával elősegíti a gyermek fejlődését, fokozatos önállósulását, a különféle makro-közösségekbe való beilleszkedést, vagyis a szocializációt. A család mindezen túl olyan lelki-érzelmi atmoszférát

képes megteremteni, amely légkörben a szocializációs feladatait, kötelezettségeit a leghatékonyabban tudja megvalósítani. Olyan légkört kell kialakítani a családban, ahol a testi-lelki kötődési szükséglet, összetartozás tartós átélése elégül ki. A családnak fontos feladata, hogy felkészítse gyermekeit a felnőtt életre, segítse identitásuk kialakulását. Ezt a funkciót nehéz ellátni, s kevés család vállalja fel a komplex feladatot. A családi életre nevelés sikere nehezen várható el csak egy közösségtől – családtól. E feladatot a szülők, az iskola, a pedagógia, orvosok, egészségügyi személyzet, családvédelem, mentálhigiénés szakemberek, pszichológusok stb. együttes kooperációs tevékenysége oldhatja meg.

A családi életre való alkalmasság azt jelenti, hogy a fiatal felnőtt képes a számára megfelelő pár megtalálására, vele szoros kapcsolat kialakítására, családalapításra és a gyermekek harmonikus felnevelésére, mindezt úgy, hogy közben a társadalmi, gazdasági élet szabályait, normáit, értékeit is betartja. A személyiségfejlődés során a szülők és felnőttek részéről akaratlagos (tervezett) és akaratlan hatások érik a gyermeket. Az akaratlan nevelés a gyermek részéről a viselkedés módok utánzását váltja ki. A nevelés közvetlenül a születést követően megkezdődik, a táplálás, a gondozás, valamint a csecsemő megnyilvánulásaira adott szülői reakciókhoz való szoktatás által. A kezdettől fogva megnyilvánuló szeretetteljes odafordulás, valamint a gyermek önértékelésének és saját világának tiszteletben tartása minden sikeres nevelés előfeltétele. Ennek ellenére sok család „kultúrájában” a kényszer alkalmazása áll a „nevelés” előterében. Ma még nem létezik egy napjaink ideális követelményeinek mindenben megfelelő családi nevelési elmélet. Akármely történeti korban és akármely társadalomban meg nem kerülhető feladata a felnőtt nemzedéknek, hogy a fiatalok családi nevelését elvégezze. A társadalmi elvárásoknak megfelelő nevelési célt mindig a jelenben, itt és most tűzzük ki, de nem érjük el, hiszen ahogy közeledünk hozzá, úgy távolodunk is tőle, mert mire elérnénk a célt – a gyors változások miatt – az már meg is változott. A családi életre nevelésnél lépést kell tartanunk a társadalomban végbemenő változásokkal. Ez a változások gyorsasága miatt nagyon nehéz feladat, hiszen a jelenben a jelen követelményeinek kell megfelelni a családi nevelésben pedig a későbbi családot alapítót kell felkészítenünk. A társadalmi változások idején a család is változik. A gyorsan változó világ új követelményeket új normákat teremt.

A családi életre nevelés fontos feladata, hogy megmutassa, kibontakoztassa a leendő család számára a várható tendenciákat, várható változásokat. Két egyforma család nincs. Minden családnak eltérő a múltja, a jelene, az életkörülményei, az életszínvonala és a kultúrája. A családok fejlődése is egyenetlen, de mindegyik családra jellemző a mozgás és

változás. A régi társadalmakban a családi életre nevelést maga a család oldotta meg. A különböző társadalmi rétegeknek meg volt a kialakult családképe, az emberi kapcsolatok meghatározott kereteken belül működtek, a család a családi hagyományoknak megfelelően élt. A társadalmi viszonyokhoz szorosan illeszkedő családi életmód lehetővé tette a gyermekek spontán nevelődését, a példa elsajátítását, az értékek követését. A szülők számára ezért nem okozott gondot az adott kornak megfelelő nevelés.

Napjainkra azonban ennek a feladatnak az ellátása gyökeresen megváltozott. A korszerű, új igényekhez igazodó családkép megvalósítása általában nagyon lassan, harcolva a meglévő hagyományokkal, a szülők nevelési szemléletének átalakításával megy végbe. A családok fejlődését csak az egész társadalom összehangolt tevékenysége képes felgyorsítani. Az emberek általában érzik a gyermekkor, a hagyományos család és a jelen idők követelményeihez nem teljesen alkalmazkodó családi élet ellentmondásait.

3.2. A családi életre nevelés rövid magyarországi története

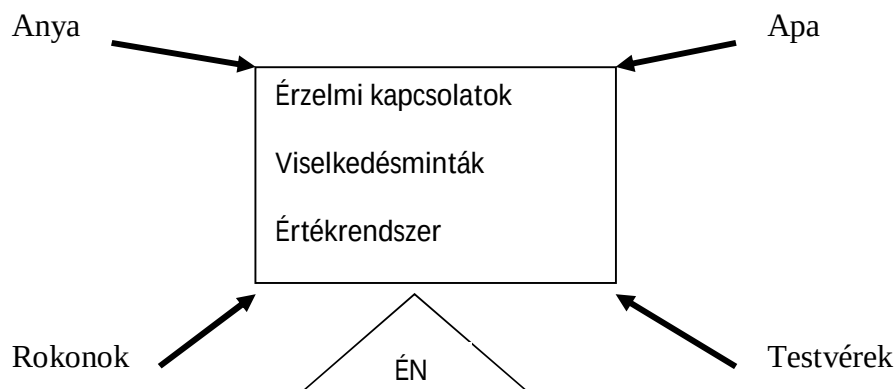
A családi életre nevelés helyzete hazánkban ellentmondásos volt az utóbbi évtizedekben. 1949 és 1969 között jóformán szóba sem kerülhetett, főként a szexuális nevelés nem. A társadalmi és gazdasági nevelés pedig csak a kommunista irányelvek szerint volt elképzelhető.

1970 körül egyre több cikk jelent meg a családi életre nevelés szükségességéről, főleg a népesség fogyása, a gyermekvállalási kedv csökkenése és a sok válás, családbomlás miatt. 1973-ban született egy népességpolitikai kormányhatározat, amely többek között előírta a családi életre nevelés bevezetését az állami oktatás minden szintjén (az általános iskolától az egyetemekig), de betartását nem ellenőrizték, irányelveket nem adtak. (Buda évszám nélkül). Ettől az időtől egyre több szexuális felvilágosító könyv jelent meg nagy példányszámban, s ezek gyorsan el is fogytak. De jelezte az igényt a szexuális nevelés iránt az is, hogy a heti- és havi-lapokban megjelentek az orvos illetve pszichológus válaszol rovatok. Ezek a könyvek, rovatok viszont elsősorban a nemi és szexuális nevelés témakörét boncolgatták, s a családi életre nevelés egyéb területeit mellőzték. Még az 1980-as években sem sikerült igazán intézményesíteni, s érvényesíteni a családi életre nevelés koncepcióit. A rendszerváltás óta a családi életre nevelés helyzete nem igazán javult. Különböző kezdeményezések ugyan történtek, de ezek csak szűk körben és átmenetileg javítottak a helyzeten.

Összegezve elmondható, hogy Magyarországon a családi életre nevelés terén regresszió mutatkozik. (Családi Élet Program.<http://www.dominow.eu/csaladi%20eletre%20program>)

3.3. A családi életre nevelés meghatározó tényezői

3.3.1. A családi életre nevelés folyamatát számos tényező befolyásolja. A **családi élet** során megnyilvánuló érzelmi kapcsolattípusok, a kommunikáció módja, a családtagoknak önmagukkal és másokkal szemben tanúsított magatartása, a szexuális és nemiség kérdéséhez való viszony, a felszínre törő viselkedések és a családi értékrendszer együttesen teremtik meg a családi élethez, érzelmi kapcsolatokhoz fűződő viszonyt.

(Széplábi Judit 2005: Családi életre nevelés, PTE-EFK)

3.3.2. A családi életre nevelés másik meghatározó tényezője a **társadalom és a gazdaság**. Többek között az oktatási rendszer, a kortársi kapcsolatok, a szervezetek és ideológiáik, a vallás stb. Ezek nyomán alakul ki a családi élethez fűződő viszony, a családi viselkedésminták, modellek, értékek.

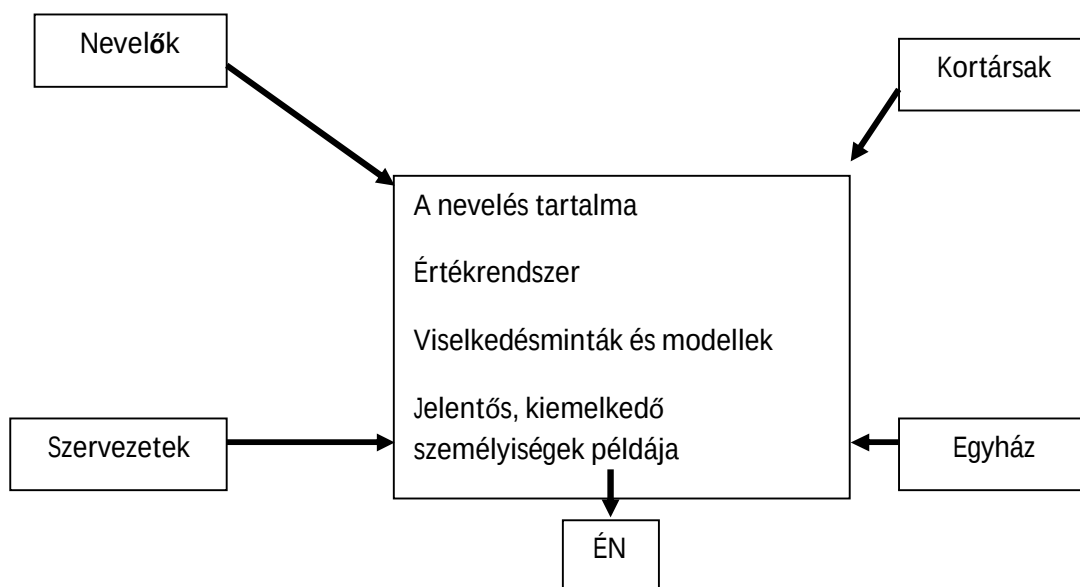
Az oktatási rendszer hatás együttesén belül a közölt nevelési tartalmak, a szexualitáshoz és nemiséghez fűződő viszony és a tanár személyiségjegyei a legfontosabb szerepmodellek. A közlés minősége, a megvitatás módja szintén befolyásolja a családi életre nevelés hatékonyságát.

A kortársak közege a legnagyobb befolyásoló tényező, mivel a nevelés ebben a közegben zajlik. Teljesen természetes, hogy a kortársak hatást gyakorolnak a személyiség, identitás fejlődésére, a nézetek, a magatartás alakulására. A megfelelő családi nevelés hiánya nyomán azonban túlsúlyba juthatnak a kortársi hatások, ez pedig csak relatív értelemben kedvező.

A kortársi közeg fontos szocializáló hatása elősegíti a kapcsolatok alakulását, a magatartás fejlődését, tehát feltétlenül szükség van rá. E nélkül nem alakulhat ki sajátos ifjúsági szubkultúra, érzelmi kapcsolatok, család, családtervezés stb. Azonban a közeg csak

akkor lehet a fejlődés alapja, ha teret enged a különböző nézetek, magatartásformák ütköztetésének.

A mozgalmak, vallás segítheti, de gátolhatja is a családi életre nevelés folyamatát. Egy jól sikerült program, vita erős hatást, pozitív eredményt idézhet elő a fiatalokban. A szervezetek elsősorban rejtetten, programszerű tevékenységükkel érik el a legnagyobb hatást.

(Széplábi Judit 2005: Családi életre nevelés, PTE-EFK)

A nevelőhatás eredményessége azon is múlik, hogy a különféle színterek mennyire tudnak együttműködően, egymás hatásait megerősítve működni.

A legszervezettebben és a legtudatosabban a családban, az iskolában és a bentlakásos intézményekben folyik a nevelés. (Busi 2004)

3.4. A családi életre nevelés szempontjai

A családi életre nevelés szempontjai igen összetettek. A harmonikus családi élet, a jól sikerült és tartósan jól funkcionáló házasság feltételei szorosan összefüggnek a társadalmi és gazdasági körülményekkel is.

A családi életre nevelés a biológiaoktatás mellett egyrészt a lelki egészségvédelemmel, másrészt a nemi higiénével is foglalkozzon. Tisztázza az anatómiai, élettani viszonyokat, készítsen fel a házasságra, gyermeknevelésre, felelősségre, társadalmi és gazdasági elvárásokra. A nevelésnek tehát számos szempont szerint kell történnie.

A nevelhetőség alapvető feltétele a testi és szellemi érettség, az autonóm személyiség, a felnőtt szociális életre való képesség, az önfenntartó részvétel képessége, a szociokulturális

viszonyok ismerete, a nemi szerepekkel, szexualitással kapcsolatos ismeretek befogadóképessége.

A családi életre nevelés elválaszthatatlan az általános neveléstől, mert az egész emberre hat.

3.5. A családi életre nevelés legfontosabb irányelvei

- Kellő ismereteket nyújtson a család és társadalom viszonyáról.
 - Formálja a felnövekvő nemzedék érzelmi és értelmi életét.
 - Keltse fel az igényt a kölcsönös felelősségre és tiszteletére, az érdekek egyenrangú érvényesítésére és kölcsönös támogatásra.
 - Alakítson ki helyes erkölcsi szemléletet a nemek kapcsolatáról.
 - Alapozza meg a család mindennapi életének megszervezéséhez, a család közösségé fejlesztéséhez, a családi szerepek (házastársi, apai, anyai) betöltéséhez, a családtervezéshez és a gyermekek neveléséhez szükséges felelősséget, érzelmeket, ismereteket és készségeket.
 - Egészségneveléssel előzze meg a családtagok egészségét veszélyeztető ártalmakat.
- Nevelje gyermeket egészséges szexualitásra és nemiségre. (Széplábi 2005:7)

4. A gyermek, a család és az óvoda együttműködése a családi életre nevelés tükrében

4.1. A partnerközpontú óvoda szerepe

Az emberi személyiség kialakulása a gyermekkortól kezdve a kamaszkoron át az ifjúkorig hosszú folyamat.

A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége. Ebben az óvoda, mint nevelési intézmény kiegészítő szerepet játszik. A kisgyermek 2,5 - 3 éves kora körül elérkezik az az idő, amikor (általában az édesanya munkába állása miatt) megkezdni közösségi életét. A szülők számára törvény biztosítja a szabad intézményválasztás lehetőségét. A kisgyermekes szülők közül többen élnek is ezzel, hiszen gyakran nem kis áldozatot hoznak azért, hogy gyermekük az általuk kiválasztott óvodába járhasson.

Az óvoda csak a családdal együtt, a családi neveléssel összhangban lehet eredményes. Ennek alapvető feltétele a családdal való együttműködés. A fiatal családokban erős érzelmi

kötélék fűzi a gyermekekhez a szülőket, ezért nyitottak minden közeledésre, érdeklődéssel fogadják a számukra felkínált lehetőségeket.

Minden óvodára jellemző, hogy a kapcsolattartás formái és módszerei alkalmazkodnak a helyi feladatokhoz és szükségletekhez. Az óvoda nevelőinek feladata, hogy vezessék és segítsék a családokat az óvodával összehangolt nevelőmunkában, a gyermekek egészséges életmódjának és örömteli, nyugodt, fejlesztő hatású otthoni életének kialakításában. Ez azért is nagyon fontos, mert egyre fiatalabb gyermekekre jellemző a stresszes élet, az érzelmi labilitás, a viselkedési és figyelemzavar.

A társadalmi, környezeti hatások az óvodáskorú gyermeket elsősorban a családi környezetben, a családban adott feltételek szűrőjén keresztül érik. A család érzelmi bázisát, a családi légkör melegét, a családban alakuló kapcsolatokat az óvoda nem pótolhatja. A mindennapi életben sok szállal szövődik össze a család és az óvoda. A kisgyermek nap mint nap beviszi az óvodába mindazt, ami a családban érte, formálta, változtatta és viszi haza a családba az óvodában szerzett élményeit, azok hatását. A szülőknek és az óvodapedagógusoknak ezért kölcsönösen meg kell ismerniük a család és az óvoda értékrendjét, elvárásait, s csak így közösen tudnak a gyermek fejlődésében előrelépést tenni, kiemelten a családi életre nevelésben.

A törvény biztosítja az óvoda életébe való betekintés és beleszólás jogát, a helyi döntésekbe való bekapcsolódás lehetőségét. A szülőket folyamatosan tájékoztatni kell óvodás gyermekük fejlődéséről. A család és az óvoda között elengedhetetlen az állandó és kölcsönös kapcsolat, amelyet nagymértékben segíthet a szülők által választott aktív szülői közösség. A gyermek növekedésével fokozódik a családon kívüli személyek és intézmények szerepe a gyermek szocializálásában, nevelésében. Három éves korban a legtöbb gyermekek életében új korszak kezdődik.

A család által megkezdett, megalapozott munkát az óvoda folytatja, s egyben kiegészíti azt.

Az óvoda célja: „a 3-6-7- éves gyermek sokoldalú, harmonikus fejlődésének elősegítése. A gyermek óvodába lépése pillanatától kezdve a családdal együtt felelős azért, hogy személyiségük alakulása megfeleljen a társadalmi követelményeiknek és együtt elért eredmények meghatározzák az iskolai nevelést”.

A gyermek túljutott az igazi kisgyermekkoron, de még nem iskolás, csak készül rá. Egyre inkább igényli a társakat, az együttes tevékenységet. Tele van kíváncsisággal, ami fejlődésének fő hajtóereje. „motorja”. A gyermek játékában tükröződnek érzelmei, szükségletei, valósághoz való viszonya. Az óvodás gyermek érzelmi világát még mindig az

anyához való ragaszkodás uralja. Megragadóan fejezi ki ezt Nadányi Zoltán, Anya című versében:

„Tudok egy varázsszót,

Ha én azt kimondom,

Egyszerre elmúlik,

Minden bajom, gondom.”(Nadányi Zoltán: Anya)

Az óvoda csak úgy tehet eleget hivatásának, ha bensőséges kapcsolatot teremt és tart fent a családdal, ha azzal együtt nevel, ez a gyermek harmonikus fejlődésének és fejlesztésének egyik fő feltétele.

Az óvoda történeti fejlődésében kimutatható, hogy a pedagógia kezdettől fogva fontosnak tartja az együttműködést a családdal és az óvodát körülvevő szűkebb társadalmi környezettel. Így a bölcsődével, iskolával, közművelődési intézményekkel.

Az 1995. évi törvény is kimondja, hogy az óvoda a családi neveléssel együtt alapozza meg a gyermek személyiségének képességének fejlődését.

Ahhoz, hogy a kapcsolat működni tudjon, a szülőben fel kell ébreszteni az együttműködési igényt. A kapcsolatban mindenképpen az óvónő legyen a kezdeményező. Tapasztalataim szerint, lényeges, hogy a közeledés ne legyen erőszakos, erőltetett. Minden családdal egyénileg, differenciáltan kell az utat megkeresni az óvónőnek. Figyelembe kell venni a vele kapcsolatba kerülő családok helyzetét, a családok helyzetében végbemenő változásokat.

Előfordul, hogy a szülő és az óvónő gondozási – nevelési felfogása eltér egymástól. Ezért is szükséges, hogy a pedagógus már a kapcsolat elején is beszélgessen a szülővel, érdeklődjön a gyermek otthoni szokásairól, testi – lelki állapotáról. Így a probléma megoldása könnyebb és egymás számára is érthetőbb lesz.

Szólni szeretnék mindenképp arról is, hogy az óvónőknek el kell fogadni időnként a sikertelenséget is, mely adódhat abból is, hogy a pedagógus nem ismeri eléggé a család belső életét, s így az adott tanáccsal a szülő nem tud mit kezdeni, mert a saját családjába nem tudja azt átültetni.

Az óvodának igen nehéz feladattal kell megbirkóznia, amikor együttműködési viszonyt akar kiépíteni. Csak akkor lehet reménykedni sikerben, ha szívélyes, szeretetteljes és elfogulatlan közeledést tesz magáévá.

Vannak szülők, akik nehezen oldódnak fel, nem szívesen beszélnek a gyermekkel kapcsolatos nehézségekről. Az óvónő feladata, hogy segítsen megnyílni ezeknek a szülőknek, hogy ezzel teremtsen meg az alapját közös munkájuknak.

4.2. Egyenrangú nevelőtársi viszony

Az együttnevelés a család és az óvoda részéről is hosszabb együttműködési folyamatban alakul ki, amelyben kapocs a család és az óvoda között a gyermek. Tudatosítani kell, hogy a gyermek - szülő kapcsolat egy életre szól, míg a gyermek – óvónő kapcsolata három illetve négy évre csupán. Az óvoda egy állomás a gyermek életében, de nem mindegy, hogy milyen ez.

Az, hogy az együttműködés milyen alapokon nyugszik, az elsősorban az óvónőn múlik. Az óvónőben kialakítandó empátia mélységéről Ancsel Éva így ír:

„Nézz hosszan egy gyermek arcára és látni fogod, ha van sors, hát nagyon korán elkezdődik.”

Az empátia mellett az óvónő viselkedése, megjelenése, kulturáltsága, kommunikációja nagyon befolyásolja a szülők hozzáállását.

Nekünk, óvónőknek figyelembe kell vennünk a szülők intelligenciájának, érdeklődésének változatosságát és mondanivalóját a szülők számára érthetően, érdekesen, továbbgondolásra alkalmasan kell megfogalmazni.

Az együttműködés alapelvei között az egyik legfontosabb az egyenrangú nevelőtársi viszony.

Hoffman Rózsa a pedagógusoknak szánt etikai kódexében szól a szülőkkel való kapcsolat etikai normáiról, mely szerint a pedagógus és a szülő között egyenrangú viszonynak kell lenni, de a nevelés területén a pedagógus szerepe a döntő, hiszen ő a szakember. (Hoffmann 1996: 7)

A szülő, óvónő között ne legyen alá – fölérendeltségi viszony. Komlós Sándor is ezt igazolja, miszerint az interperszonális kapcsolatban az a hatékony légkör ha az **egyenlőség** dominál, azaz mindkét fél alapállása az, hogy a másik fél értelmes ember érdemes vele foglalkozni.

A szülőt fogadja el az óvónő olyannak amilyen, minden *előítélet nélkül*. Sok esetben tapasztaltam, hogy a társadalmi helyzet, kulturáltság, anyagi javak erősen befolyásolják. Ennek alapja a **kölcsönös bizalom és a segítségnyújtás**.

A bizalom megnyerése három tényezőtől függ:

- óvónő példás magatartásától
- a nevelő munka eredményességétől
- gyermek szeretet, emberi magatartás, segítőkészségtől.

A bizalom kifejlődik, erősödik a közös munka és a fáradozás során. Egy régi igazság szerint a bizalom bizalmat szül.

Az egyenrangú nevelőtársi viszony a **kölcsönös alkalmazkodásban** is megnyilvánul. Ezt mind a két fél részéről figyelembe kell venni. Például a vallási szokások. Csoportomban volt egy mohamedán kisfiú, aki nem ehetett tisztátlan alapanyagból készült ételeket, ezt a szülő jelezte felénk, melyet mi szem előtt tartottunk. A szülőnek is figyelembe kell venni a pedagógus kérését. Mint például, 9 óráig érjenek be a csoportba, ne hozzanak értékes, balesetet okozó játékokat...

Amennyiben a két fél úgy érzi, hogy a „megállapodás” sérül, ennek megoldása a megbeszélés.

A **folyamatosságot** biztosítani kell, mind a szülővel, mind a gyermekkel kapcsolatban. Az óvoda legyen **nyitott** a család felé. **Adjon teret a szülők véleményének** és mérlegelje azt. Úgy érzem, hogy a társadalom demokratizálódásának hatására a szülők lehetőségei kitágultak az óvoda élete, működési rendje, nevelési rendszere kialakításában való részvételben. Bármilyen probléma esetében alapvető, hogy a megoldás legyen **őszinte, nyílt és időben történő megbeszélés eredménye.**

Előfordul, hogy néhány szülővel nehezebb együtt dolgozni, mint a gyermekkel. Időnként a szülő érthetetlen viselkedése felháborodást kelt. Kosztolányi Dezső humoros, de nagyon mély érzelmű szavai erre is utalhatnak:

„Csodálkozol a kokainistán, s nem érted?

Gondolkozz az okain is tán, s megérted!” (Kosztolányi Dezső)

4.3. Az óvoda és a család kapcsolatát befolyásoló tényezők

Az óvoda és a család kapcsolatát nagymértékben befolyásolja a **település szerkezet, lakókörnyezet.**

Így jellemzően falun találhatók meg a többgenerációs családok, akik hosszú ideje élnek ugyanazon a területen, családnak több tagja járt ugyanazon intézménybe, nagyobb bizalommal vannak az óvoda iránt, mivel működését és dolgozóit ismerik, ebből következik „könnyebben” működnek az együttműködési formák mellett a nagyszülők sokat segíthetnek a fiatal szülőknek a gyermek ellátásában, így a szülőre kevesebb feladat hárul, s több idő marad

a szülőknek az óvodával való együttműködésre. Ezek a szülők az óvodai programokon aktívabban vesznek részt. Óvodai felmérésünk szerint az ilyen lakókörnyezetben élő családokban ritkábban fordulnak elő „gyermekvédelmi esetek.”

Városban, lakótelepeken, ahol a nagyszülők nélkül él a család, a gyermek jóval több időt tölt az óvodában, mint a családi házban élő gyermekek.

A szülők elfoglaltsága miatt tapasztalataim szerint gyakori, hogy a nagyobb testvér hozza óvodába illetve viszi haza a kisebbet. Nyilván ez a gyermek szempontjából hátrányos, bár megvan az az előnye, hogy előbb önállóvá válnak.

A lakótelepi családoknál felméréseink szerint gyakoriak a baráti kapcsolatok a szülők között. Ezek a szülők együtt szívesebben vesznek részt a közös programokon: társadalmi munka, kirándulás.

Aztán vannak olyan óvodák, ahol a szülők sokat törődnek a gyermekükkel, de intézményük közösségi élete iránt nem olyan nagy az érdeklődésük.

Legnehezebb helyzetben azok az intézmények vannak, ahol sok a szükség -, és komfort nélküli lakás. Ezek között sok a problémás, gyermekvédelmi esetek száma. E szülők hosszas meggyőzés után jönnek csak el a programokra, de akkor is feszélyezve érzik magukat, egymással nem alakulnak ki kapcsolatok, kizárólag neveléssel kapcsolatban kommunikálnak.

Mindezek mellett természetesen befolyásolja az óvoda és a család kapcsolatát a **személyi feltételek**, amelyek meghatározzák az adott intézményben dolgozók szemléletmódját, képzettségét, pedagógiai felkészültségét. Befolyásolja életkor, szakmában eltöltött idő. Ide tartoznak a technikai állományban dolgozók is.

Hatással van az együttműködésre a **család szerkezeti változása**. Egyre több az elvált, külön élő vagy éppen válófélben lévő család. Ez nem csak a nevelési problémák számát növeli, hanem a kapcsolattartást is nehezíti.

A leányanyák száma is növekszik, akik a legkülönbözőbb magatartást tanúsítanak az óvodával szemben. A velük való foglalkozás különös figyelmet és tapintatos módszert igényel az óvónő részéről.

A kapcsolatot befolyásolja a teljes családok esetében is a **jövedelmek kiegészítő munkák, továbbtanulás, továbbképzés fokozottabb igénye**, ami a gyermek elhanyagolásához, érzelmi sivárságához vezethet.

Megemlíteném a **fiatal értelmiségi, vezető beosztású szülőket**, akik erősen lekötöttek lehetnek saját problémájukkal, kevés időt fordítanak a gyermekükre, még kevesebbet az intézményre. E szülők feltételezik, hogy neveléssel kapcsolatban nem tudunk újat mondani

nekik. E családoknál előfordul, hogy nem biztosított a megfelelő légkör, szeretetteljes, támogató környezet. A gyermek sokszor előkészítés nélkül, esetleg sérülten kerül az óvodába. Kedvezőtlenül hat a gyermek beszédfejlődésére, személyiségalakulására. E családban élő gyermekek biztonságérzete kevés, visszahúzódóak, de ugyanúgy agresszív, indulatos magatartást is kiválthat belőlük.

Lényeges, hogy a problémás eseteket időben vegyük észre. Mindezek nehezíthetik, de nem akadályozhatják a kapcsolattartást.

Az óvoda az a hely, ahol még elég nagy esély van a szülők elérésére és a velük való kapcsolattartásra. Nagy kihívás az óvodai nevelők számára, hogy a család és az óvoda kölcsönhatásában rejlő lehetőségekkel mennyire tudnak élni.

Tanulmányaim és tapasztataim alapján elmondhatom, hogy a szülőket segíteni kell a szülői hivatás tanulásában, mert ez nem ösztönös tevékenység.

4.4. Az eredményes együttműködésünk legfontosabb feltételei a családi életre nevelés érdekében

- Kölcsönös bizalom a család és az óvoda között.
- A szülőnek éreznie kell, hogy gyermekét szeretet veszi körül az óvodában, tapasztalja, hogy a gyermeke szeret járni óvodába, fejlődik, szereti az óvónőit, dajka nénit, a gyermekeket.
- A szülő találjon az óvónőben segítőtársat gyermeke fejlesztéséhez.
- A szülő érezze, hogy számítanak véleményére, tiszteletben tartják nevelési elveit.
- Az óvodának tiszteletben kell tartani a család világnézetét.
- Az óvónőnek emberi magatartásban, szakmai felkészültségben példamutatónak kell lenni.

4.5. Működő kapcsolattartási formák intézményekben a családi életre nevelés tükrében

Az új beiskolázási rendszer következtében megnövekedett a szülő és az óvónő közti együttműködés jelentősége, mely szerint a gyermekek családi neveléséhez nyújtott pedagógiai segítség, a szülői vélemények, javaslatok befogadása és hasznosítása a hatékony intézményes nevelés-oktatás nélkülözhetetlen feltétele. Az új helyzet épít arra, hogy a szülő és az óvónő gyermekismerete összehangolható, hogy képesek közösen megtalálni a gyermek számára a legkedvezőbb megoldást. A gyermek fejlődése, fejlesztése a család és az óvoda közös ügye. Úgy vélem, hogy az együttes véleményalkotás és a gyermekekre vonatkozó megfigyelések,

tapasztalatok kicserélése közös felelősség, további lehetőségeket teremt a gyermek számára, hogy valódi partnerként vegyen részt a nevelésbe. Szükséges a változatos kapcsolattartási formák kialakítása, a hagyományos formák tartalmi bővítése, mely minőségi változást hozhat a két nevelési szintér között a személyes kapcsolattól a különböző rendezvényekig. A szóbeli közlés közben óhatatlanul megnyilvánul a metakommunikáció, mely tudatunktól független, de annál őszintébb. A kapcsolattarásnak vannak hagyományosnak mondható és a megújításra, a család és az iskola kapcsolatának újragondolására törekvő módzatai is. A hagyományos kapcsolattartási lehetőségek közé tartozik a szülői értekezlet, a fogadóóra, a családlátogatás, a szülőknek küldött üzentek, a nyílt órák és nyílt napok látogatásának lehetősége. Ezek az alkalmak többnyire egyirányú kommunikációban zajlanak, amiben a pedagógus tekintély szerepe nyilvánul meg. Természetesen ezek körültekintő és jó megszervezésével, kellő tapintattal és a szülőket nevelőtársként tekintve értékes formái lehetnek a szülők és a pedagógusok kapcsolatának alakításában. (Busi 2004)

4.5.1. Beszoktatás

Meghatározónak tartjuk az első benyomást az óvodáról. A beszoktatás, mint első kapcsolattartási forma „szülős beszoktatás” intézményünkben. Kiválóan alkalmas arra, hogy a szülő megismerje az óvoda életét, a szokásokat és mintát kapjon gyermeke családi életre neveléséhez.

4.5.2. Családlátogatás

A családlátogatásunk a gyermek otthoni környezetében való kölcsönös ismerkedést, tájékozódást szolgálja. Pedagógusoknak nagy segítség, hogy megismerjük a gyermek otthoni életét, mely bázis számunkra a további családi életre neveléshez.

Egyenrangú nevelő partnereknek kell tekinteni magunkat, őszintének kell lennünk egymás felé. A jó családlátogatás erősíti a szülő-pedagógus, szülő-gyermek, gyermek-pedagógus közti kapcsolatot.

4.5.3. Napi kapcsolattartás

Szükségesnek látom, hogy a szülő teljes mértékben tájékozott legyen a gyermekével történt napi eseményekről. A hosszú beszélgetésre nincs mód, a kölcsönös érdeklődés, tájékoztatás kifejezésére van ilyenkor lehetőség.

4.5.4. Nyílt napok

Tapasztalataim alapján, úgy gondolom, nem elég beszélni a szülők nevelési tennivalójáról, gyakorlatban is be kell mutatni.

A szülők személyes élményeik alapján ismerhetik meg gyermekük új vonásait, tulajdonságait, képet kapnak gyermekük közösségben elfoglalt helyéről, viselkedéséről, teljesítőképességéről. A nyílt nap előkészítése, megszervezése nekünk nagy körültekintést igényel, különösen a problémás gyermekek esetében. Akkor hatékony, ha segítjük a szülőket a megfigyelésben. Pl: Megfigyelési szempontsort adunk. Utána módot adunk az egyéni személyes beszélgetésre a gyermekről az érintett szülővel. A szülő megtapasztalja közösségen belül a családi életre nevelés lehetőségének formáit: Tanítás - tanulási folyamatban szerepjátékban, mese által...

4.5.5. Fogadó óra

A személyes beszélgetés helye a szülő kérésére, de mi is kezdeményezhetjük, ha nevelési probléma merül fel a gyermekkel kapcsolatban és szükségét érezzük a szülő tájékoztatását, az együttműködés megbeszélését.

Figyelünk a nyugodt légkör kialakítására, általában a csoportszobában, a gyermek közvetlen környezetében történik.

A találkozás befejeztével ügyelünk arra, hogy a szülő érezze, érdemes volt eljönni, segítséget kapott, a probléma kulcsát közösen megtalálták. Ennek előfeltétele az „értő figyelem”.

Különösen a nyílt nap és a fogadó óra a legalkalmasabb a szülők tájékoztatására a gyermekük fejlődéséről, a családi életre nevelés jelentőségéről.

4.5.6. Szülői értekezlet

Ezen az óvodát, a csoportot, a gyermeket érintő legfontosabb témákat, feladatokat, problémákat beszéljük meg. Feladatunk a szülő véleményének meghallgatása, javaslatainak figyelembevétele. Igyekszünk óvodai gyakorlati példákon keresztül bemutatni a különféle nevelési területeket, így a családi életre nevelést is.

Ma a korszerű pedagógiai gondolkodás nem „értekezletről” szól, hanem a szülők-pedagógusok együttgondolkodásáról, megbeszéléséről, „nevelési műhelyről”, amely a gyermekért van.

4.5.7. Szülői Szervezet

Fontos szerepet tölt be intézményünkben az óvoda és a család kapcsolatának alakításában. Nemcsak koordináló, hanem kezdeményező is a folyamatos együttműködés elősegítésében.

Támogat bennünket nevelési kérdésekben, de jó szervező munkával anyagi támogatásban is részesítenek bennünket.

4.5.8. Közös kirándulás

Ezek az együttlétek a szülő/óvónő/gyermek számára is nagy élményt nyújt. Előfeltétele a jó szervezethez. Hangsúlyt kap a kölcsönös alkalmazkodás, türelem, társas kapcsolatok kialakítása. Megismerhetjük a szülő-gyermek közti „tényleges” kapcsolatot.

4.5.9. Közös munkadélutánok

Az itt eltöltött idő alatt a munka mellett az ismerkedés, a tapasztalatcsere, a közvetlen beszélgetés van jelen, ahol a családi életre nevelés fontosságára felhívjuk a szülők figyelmét. Munkadélutánjaink során játékokat, ajándékokat készítünk, babaruhát varrunk...

4.5.10. Egyéb kapcsolattartási formák

Óvodai könyvtár, mely lehetőséget ad a szülőknek, - hogy főként neveléssel kapcsolatos- könyveket kölcsönözzenek, s a már elolvasottat kicserélhessék.

Megtalálható itt pedagógiai, pszichológiai témájú könyvek, vers- és mesegyűjtemények, ismeretterjesztő könyvek. Az ajánlásunk fontos.

Óvodai újságot, intézményünk dolgozói készítik, melyet a szülők megvásárolhatnak. Olvashatunk benne nevelési kérdésekről, tapasztalatokról, ünnepekről, programokról. Az olvasó találhat benne barkácsolási ötletet, rejtvényt, színezőket, verseket, meséket...

Közös ünnepekre a gyermekek nagy örömmel készülnek. Verseket, énekeket tanulnak, műsorral készülünk.

Az ünnep egy előrelépés lehet az óvoda és a családi ház együttműködésének kialakításában, erősítésében.

Szülők postaládája azzal a céllal alakítottuk ki, hogy a szülők tapasztalataikat, véleményeiket név nélkül adhassák át nekünk.

Szülők faliújsága tartalmazza a gyermekek vers, mondóka, dal anyagát, a csoport napi ill. heti rendjét, nevelési feladatokat, köztük a családi életre nevelésre irányuló cikkeket, rendezvényeink időpontját, könyvajánlatot, Törekszünk, hogy figyelemfelkeltő, motiváló és szemléletformáló legyen.

Szülők bálját már évek óta megszervezzük, ahol ismerkedésre, beszélgetésre, táncolásra, evésre-ivásra egyaránt lehetőség van. A befolyt bevételt a gyermekek nevelésére, fejlesztésére költjük.

Játsonapokon a család minden tagja jelen van, így a testvér is. A szülőkkel játszva jobban megismerhetjük egymást és nagyobb bizalommal fordulunk egymáshoz.

4.6. Az óvódám és a család együttműködésének összegzése

Az együttműködéshez meg kell teremteni azokat a formákat, amelyekre szívesen eljönnek a szülők. A közös élmény a szülőkkel, az együtt eltöltött idő, a közös gondok, problémák közelebb hoznak bennünket egymáshoz. Így alakul ki az elfogadás, a megértés, az együttérzés mindkét oldalon.

Az óvoda és a család közeledése az együttnevelés érdekében kétirányú folyamat, amelyben az óvodának kell megtennie az első lépést. Az óvodának a környezetével kell elfogadni a gyermekeket. Ismernie kell a légkörét, nevelési szokásait, életmódját.

Erkölcsei kötelességünk minden gyermeket elfogadni. Ugyanez vonatkozik a szülőkre is. A szülők bizalmának megnyeréséhez legbiztosabb út a gyermekkel kialakított érzelmi kapocs.

Az óvoda és a család együttműködése csak akkor lehet eredményes, ha az intézményem olyan kapcsolattartási formákat valósít meg, mely a szülő számára is elfogadható.

Az óvónő-szülő kapcsolat megteremtésének „kulcsa” a pedagógus kezében van. Ez a kulcs pedig a jó óvónő-gyermek kapcsolat.

Az óvodát nyitottá kell tennünk a család felé, engedjük, hogy a szülők is elmondhassák véleményeiket, sok információt nyújtsunk az óvoda életéről, eseményeiről.

Szem előtt tartjuk, hogy a „tökéletes” együttműködés hosszú folyamat eredménye, amihez türelem, kitartás, empátikus készség szükséges.

5. A pedagógus szerepe a családi életre nevelésben

A családi életre nevelés magatartás- és tudatformálás, ezért fontos az egyes csoportok közösségek kooperációs munkája.

Az oktatási intézményeknek egyre nagyobb szerepe lesz a családi életre nevelésben, mivel egyes szülők elfogódottság, félelem miatt képtelenek gyerekeiknek kielégítő információkat adni.

Az óvónő három- illetve négyévi tudatos nevelőmunkájában jelentős szerepe jut a szülőkkel való együttnevelés megtervezésének és megvalósításának, hiszen a gyakorlott óvónő ismeri a szülők összetételét, igény szintjét, kulturáltságát, ennek megfelelően tervezi a

szülőkkel való foglalkozást. Ahhoz, hogy ez megvalósuljon, lényeges, hogy az óvónő ismerje a családokat, így tud felelős nevelőtársként kapcsolatot teremteni, ezáltal a családi életre nevelés is differenciáltan történhet. Az óvónőnek ismernie kell a szülő gondolkodásmódját, véleményét a társadalomról, ítéletalkotását az egyes jelenségekről, értékrendszereit mindarról, ami a gyermek fejlődése szempontjából kiemelkedő. A családi háttér ismerete megkönnyíti a gyermek beilleszkedésének irányítását, alkalmazását anélkül, hogy a családdal való kapcsolatot megsértené.

Minden szempontból fontos, hogy a pedagógus, egészségnevelő, egészségfejlesztő a családi életre nevelés során nyíltan, őszintén, az ismeretanyagot spirálisan felépítve adja át a fiataloknak.

A pedagógia egyik jól bevált módszere a mintaállítás, ideálkép kialakítása. Fontos a szemléltetés. A családi életre nevelés szempontjából a pedagógus személye, személyisége különösen nagy szerephez jut. Rajta keresztül lehet sikeres vagy sikertelen a nevelési szándék. A demokratikussá váló pedagógus-gyermek kapcsolatok pozitív eredményt érhetnek el a családi életre nevelés terén. Ma már a korkülönbség is egyre csökken a pedagógus és diák között, ami nyíltabb megnyilvánulásoknak ad helyet. Ez ellensúlyozza a generációs ellentéteket és normarendszer különbségeket rejtő nagy korkülönbség problematikáját.

A diák normarendszere elsősorban a felnőttek hatásaitól, nagy arányban a pedagógustól fognak kialakulni. A tanár ugyanis a legfőbb modell – a szülő mellett -, még akkor is, ha ez ellen a pedagógusok tiltakoznak.

A családi életre nevelés során a gyermekeknek olyan élményeket és elsajátított magatartási mintákat adhat a szülő és a pedagógus, amelyek olyan alaposan beívódhatnak a személyiség legmélyebb rétegeibe is, hogy azokat élete során nehezen tudja levetkőzni az ember.

Családi élete kialakításában ezek a személyiségjegyek, értékek, normák, hatásrendszer folyamatosan jelen lesznek, megmutatkoznak. Fontos, hogy a nevelés során a leglényegesebb családműködéssel kapcsolatos sajátosságokat és szabályszerűségeket emeljük ki, törekedni kell a családias jelleg kialakítására, a családi funkciók időleges átvállalására, értékrendszerek, tradíciók, szerepek tisztázására.

A családi életre nevelés során a szokások csak akkor lehetnek példaértékűek, ha a fiatalok egészséges lelkiületűek, helyes magatartási mintát vettek át, norma- és értékrendszerük szilárd.

Tehát ha a pedagógusnak, azaz a nevelőnek a szaktudás, a gyermekszeretet, a kiegyensúlyozott személyiség adott benne, akkor életpéldájával hiteles példakép válik belőle,

s valóban maradandó nyomot hagy a nevelt személyiségben. Ha itt hitelesen és jól felkészült módon beszélnek nekik arról, hogy hogyan kell felkészülni a családi életre, akkor hátha sikerül elkerülni azt a rengeteg hibát és buktatót, ami ezen az úton előfordulhat

Minden ember értékek, értékrendszerek szerint él. Számos olyan érték van, amelyet leghatékonyabban a család közvetíthet: az alkalmazkodás, a kölcsönös tisztelet, a toleranciára való készség. A családi életre nevelés igazi és első helye is a család. „Az első könyv, amit a gyermek olvas, a szülők élete.” Az iskolai nevelésben ezt szeretnénk kiegészíteni a családok és a fiatalok segítése érdekében. Hiszen mindannyian átérezzük a felelősséget, hogy az életnek ezen a területén sem szabad magukra hagyni diákjainkat, el kell mondani, hogy lehetséges a boldog családban való élet, és ahogy mindent, úgy ezt is egy kicsit lehet és kell tanulni. Ha egy előttünk álló feladatra a magunk erejéhez képest jól felkészülünk, figyelembe véve mindazt, amit az adott témával kapcsolatban tudni lehet; ha emellett a jó cél eléréseért kitartóan imádkozunk, akkor jó eséllyel lehetünk részesei annak az örömnak és boldogságnak, amit a „sziklára épített” családok sugároznak a világba. Sokan hiányolják, nem látják ezeket a családokat, pedig léteznek, vannak sokan, csak csendesek. Nincs hírértékük, élik a maguk hálás és boldog hétköznapjait.

6. A családi életre nevelés létjogosultsága az óvodáskorban

6.1. A közösség hatása a családi életre nevelés tükrében

Az ember közösségi lény. A személyes kötődések elsődleges színtere a család, ahol a gyermekek szeretetben, érzelmi biztonságban sajátíthatják el a társas élet szabályait.

Ám korunkra a közelmúltig jellemző volt a családdellenes politika, a családok gyakori felbomlása, az érzelmi háló fellazulása. Tapasztaljuk, hogy a szülők egy része egyre távolságtartóbban bánik gyermekeivel. Ritkán alkalmazzák a simogatást, az ölbe vételt, ölelést, ami nagyon fontos a gyermekek érzelmi biztonságának, szeretetigényének kielégítése szempontjából. Ehelyett elhalmozzák játékkal gyermekeiket, a személyes jelenlétet felcserélve. Megváltozott a családok értékrendje, gyakran fontosabbnak tartják az anyagi jólétet a lelki-érzelmi kiegyensúlyozottságnál. Nem ismerik, vagy nem merik alkalmazni azokat a nevelési módszereket, amelyek segítségével határozott, de szeretetteljes nevelést nyújthatnának gyermekeiknek.

A szülőket segíteni kell a szülői hivatás tanulásában, mert ez nem ösztönös tevékenység. Nem lehet a mai gyermekeket az emlékeinkben megmaradt nevelési módszerekkel nevelni, formálni, de kárt okozunk akkor is, ha saját negatív tapasztalataink

miatt túlságosan engedékenyek leszünk velük. A gyermek későbbi lelki teherbírása szempontjából meghatározó a szeretetben megélt, elfogadó, következetes szülő-gyermek kapcsolat. Sok nehézség áll a gyermekek nevelésének útjában, amelyek kompenzálását az intézményes nevelésnek fel kell vállalnia.

Már az óvodában szükséges a családi életre nevelés megkezdése, hiszen a közvetített értékrend, a gyermekek személyiségének fejlődését segítő ráhatások jó, biztos alapot nyújthatnak a személyes kapcsolatok kiépítéséhez. Mindemellett számos lehetőséggel élhetünk a családok megsegítését illetően, amit hálásan fogadnak.

Megerősödött az a felismerés, hogy a családi életre nevelést nem lehet elég korán kezdeni, és ezen a téren mennyire fontos és pótolhatatlan az óvoda családi nevelést kiegészítő közreműködése.

A közösségen (csoporton) belüli szereposztás elősegíti, hogy a gyermekek elsajátítsák közösségi szerepeiket. Megismerik saját lehetőségeiket, helyüket a közösségben, megtanulják a helyes viselkedés elemeit. Tapasztalatot szereznek női vagy férfi voltukról, a nemükre jellemző sajátosságokról. A felnőttek irányításával elsajátítják azokat a technikákat, amelyekkel eredményesen megoldhatják konfliktusaikat. Megismerik azokat a tulajdonságokat, amelyek segíthetik a közösségi életben (pl. figyelmesség, segítségnyújtás, döntéshozatal stb.). Tapasztalataikat, a mintákat, értékeket később saját családjukban hasznosíthatják.

6.2. A játék, mint a családi nevelés egyik lehetséges színtere

*„... A játszótársam, mondd akarsz-e lenni,
akarsz-e mindig-mindig játszani...”*(Kosztolányi Dezső)

A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége. Nekünk, óvodapedagógusoknak bőséges ismereteink vannak jelentőségéről, fejlesztő hatásáról, fajtáiról stb. A játék nagyon fontos már kisgyermekkortól kezdve. Fantáziájuk, kezdeményező kedvük, alkotóképességük a játékban fejlődik, belső konfliktusait a játékban oldja meg. A gyermekek játéktevékenysége sok mindent elárul a családi szokásairól. Megismerjük belőle, hogyan beszélnek otthon, szoktak-e közösen játszani, vannak-e a gyermekkel szemben elvárások, szabályok, van-e rendszeresség a családban, a gyermek életében. Előfordulhat, hogy ez más képet mutat, mint amiről korábban tudtunk.

Hogyan kapcsolódhat a játék a családi életre neveléshez?

- Játéktémák választásában, felajánlásában (hagyományos családjátékok, ünnepek a családban stb.).
- Az egyéni, vagy páros játék során, a közös játékban megvalósuló beszélgetésben.
- Eszközök használatában – mit használ édesanya, mit édesapa?
- Érzelmi megnyilvánulások, kifejezések gyakorlásában – a szeretetnyelv alkalmazása a gyermekek szintjének megfelelően (udvarias kifejezések használata, segítségnyújtás gyakorlása, ajándékkészítés a játéktevékenységben...).
- A különböző szituatív játékokban (pl. gondozási mozdulatok szeretetet sugárzó végzése...)
- A játszócsoportok kapcsolatának alakításában (építők és babaszobai játék, postás és rajzoló, boltos és főzés, stb.).
- A szerepjáték továbbfejlesztése alkalmával, pl. vallásos témák, események beépítése a játékba (keresztelés, esküvő, lakodalom, stb.).
- A negatív elemek megjelenésekor átsegítés a helyzeten. (Később is figyelni kell a gyermekre, egyéni megsegítés szükséges!)

6.3. A mese, mint a családi életre nevelésben láthatatlan módon segítő eszköz

„Azért kell mesélni, mert a kisgyerek lelki és testi egészsége követeli ezt meg. És nem csak a kisgyereké. Klinikai tapasztalatok szerint a kisgyerekkorban hallott mesék olyan mintákat adnak, melyek a kamaszkoron túl is elkísérik a gyerekeket, és segítenek a válságos élethelyzetek meg- és feloldásában.” (Vekerdy 1996:149)

Vekerdy Tamás frappánsan fogalmazta meg a mese személyiségfejlesztő hatását. Tanulmányainkból tudjuk, hogy a mindennapos mesehallgatás olyan lelki táplálék a gyermekek számára, amelyet könnyelműség lenne csak az élmény kedvéért alkalmazni. A mesének társadalmasító funkciója is van. Bemutatja, hogy milyennek kell lenni, rámutat a jó, a szép, az igaz örök értékére, de szól a szabályok megszegéséről, a rosszról és annak következményéről is. Mindezt a gyermekek számára érthető környezetbe helyezi. A mesét hallgatók kimondatlanul is tudják, értik, érzik a mese lényegét, azt az értéket, amelyet hordoz. Érzelmi elköteleződésük ösztönösen a jó felé hajlik, amely remek segítségünk lehet nevelőmunkánk során.

Ahogy Mérei Ferenc is írta a Gyermeklélektan című könyvében, óvodás korra kialakul egy sajátos, mesét hallgató viselkedési norma a gyermekekben. Amikor az óvónő vagy a szülő elkezd a mesét, hanghordozásával, mimikájával, gesztusaival kifejezésre juttatja, hogy nem a megszokott környezetben játszódik a történet. A gyermek magatartása megváltozik. Kilép a hétköznapi világból, várja a rendkívülit, különösét és csodálatosat. (Mérei–Binét 1993:243) Fontosnak tartom, hogy az óvodai mintát követve otthon is ajándékozzák meg a szülők gyermekeiket osztatlan figyelemmel, amikor beszélgetnek, közösen játszanak és ami elengedhetetlen az életkorának megfelelő mesét hallgatnak. Elengedhetetlennek tartom, hogy az óvodapedagógus beszéljen a szülőkkel a következőkről:

- A mesék kiválasztásánál figyeljenek arra, milyen értéket hordoz a cselekmény. Sajnos a modern meséknél előfordulhat, hogy a negatív szereplőt vonzó tulajdonsággal ruházzák fel. Ez érzelmileg vonzza a gyermeket, így a negatív tulajdonságot is követendőnek fogja tartani.
- A mesélést egyszerű történetet tartalmazó mesével kezdjék, amely könnyen befogadható a gyermek számára (állatmesék, láncmesék).
- Ezután következhetnek majd azok a művek, melyekben a hősök más-más helyszínen szerepelnek, a cselekmény több szálon fut (bonyolultabb történetek, tündérmesék).
- Tanulni kell a mesélés módját. A fantázia és az érzelmek kifejezésének változatos alkalmazására van szükség ahhoz, hogy hatásosan, a gyermek figyelmét lekötve tudjunk mesélni.
- Fontos, hogy ne csak a gyermek, hanem a szülő is el tudjon mélyedni a történetben. Szeresse a mesét, érezze az egyes cselekmények szépségét, báját, hangsúlyozni tudja a szereplők jellemét.
- Időzzenek a képek nézegetésénél, így a gyermek jobban el tud mélyedni, elég ideje marad arra, hogy kialakítsa saját kis képzeletbeli világát.
- Képekről találjanak ki közösen történeteket, mesét.
- Nagyobb gyerekekkel találjanak ki történeteket, tanulságos meséket, fűzzék egymásba a cselekményeket.

Meg kell említenünk a hitünk ápolását segítő **bibliai történetek megismertetésének**, felelevenítésének családi környezetben való lehetőségét is.

7. Összegzés

Tanulmányaim és személyes tapasztalataim alapján kijelenthetem, hogy sajnos csak meglehetősen csekély mértékben vesznek részt a családi életre nevelésben a különböző oktatási intézmények, illetve maga a társadalom. Ez bizonyos tekintetben érthető, hiszen a családi életre nevelésben maga a családban történő nevelés a legértékesebb és egyben leghatékonyabb módszer. A család hatása a gyermek életének minden területét meghatározza, és életvitelét az egész életútján befolyásolja. A gyermek fejlődése szempontjából ezért nagyon fontos, hogy milyen családban, milyen légkörben nevelkedik. A családi életre nevelésben tehát mindig is igen nagy szerep fog hárulni a családra, ezen belül a szülőkre.

Ugyanakkor fontos annak a tisztázása is, hogy a családi életre nevelésben mi a család, és mi a szülő szerepe. A családi életre nevelés nagyrészt minden társadalomban alapvetően a szülőkre épül, akiknek ehhez a feladathoz általában semmiféle képzettségük nincs. Nagyon kevés olyan iskola van, ahol legalább az alapjait megtanítják, hogy hogyan kell szülőnek (jó szülőnek) lenni. A legtöbb társadalom úgy tartja, hogy a szülőknak természetes adottságuk van ahhoz, hogy jól ellássák szülői feladataikat. Úgy gondolom, hogy a társadalomnak sokkal nagyobb szerepet kell vállalnia a szülők képzésében, hiszen csak nagyon kevés szülőnek van lehetősége arra, hogy tanulmányai során elsajátítsa, hogy gyermekeit a különböző fejlődési periódusokban, a mindenkori életkorának, értelmi és érzelmi fejlettségének megfelelően, különböző módon kell nevelni. Ebben pedig nekünk, óvónőknek igen nagy szerepünk van, hiszen a 2,5-7 éves korú gyermekek családi életre nevelésének már az óvodában el kell kezdődni, és az óvodai nevelés valamennyi területén jelen kell lenni. A szülőknak pedig támogató háttérrel és egyúttal hiteles példát kell mutatni gyermekeiknek, hogy az óvodában hallott és számára követendő példaként elmondott ideális család jellemzőiből minél több példát és mozzanatot fedezzenek fel és éljenek meg otthon, a saját családjuk körében.

8. Vizsgálatom a Szántó Úti Tagóvodában

Dolgozatom következő részében röviden ismertetem óvodám kiemelt nevelési területét, majd táblázat formájában bemutatom a 2013/2014-es tanévre tervezett meséket négy csoportra lebontva, melyeket megvizsgálok céljuk szerint. Kiemelem a családi életre nevelés jelenlétét a mesék feldolgozása során.

8.1. Óvodám bemutatása

Kaposvár zöldsövezeti részében található a Szántó utcai Központi Óvoda, melynek fenntartója és felügyelő szerve: Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata. Óvodánk négy csoporttal működik, minden csoportban 2-2- óvónő és egy dajka dolgozik. „Tudjuk, hogy óvodás gyermeket az ész zsarnokságával nevelni nem lehet,(Kodály Zoltán) ezért a szeretet és gondoskodás minden formájával igyekszünk megnyitni lelküket és értelmüket, s olyan műveltség tartalmakat közvetítünk számukra, melyek részei az egyetemes emberi értékeknek, a majdani felnőtt műveltségének, s melyeket aktuális fejlettségükkel összhangban könnyen magukévá tudnak tenni.” (Pedagógiai Program 2013)

Gondoskodunk a gyermeki szükségletek kielégítéséről, az érzelmi biztonságot nyújtó derűs, szeretetteljes óvodai légkör megteremtéséről; a testi, a szociális és az értelmi képességek egyéni és életkor-specifikus alakításáról; a gyermeki közösségben végezhető sokszínű - az életkornak és fejlettségnek megfelelő - tevékenységekről, különös tekintettel, a mással nem helyettesíthető szabad játék minden feltételének megteremtéséről és elsődlegességének biztosításáról. A programunk hangsúlyozza a vers, mese, dramatizálás szerepét a gyermekek körében. Célunk, hogy mindezt szívesen végezzék, tudjanak meséket, történeteket, kitalálni, azt mozgással megjeleníteni, kifejezni, szívesen ismételgessék a verseket, rigmusokat. Mindezekhez megfelelő mennyiségű kelléket igyekszünk biztosítani: különböző bábok, jelmezek, alkalmi eszközök. A mesére, versre úgy tekintünk intézményünkben, mint a gyermekek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb eszközére.

8.2. 2013/2014-es tanévre tervezett mesék

Mesegyűjtés módszere: Megkértem minden csoportban egy óvónőt, hogy az éves tervük alapján írják le erre az évre tervezett meséket.

2013/2014-es tanévre tervezett mesék				
	Katica csoport	Maci csoport	Cinke csoport	Pillangó csoport
Szeptember	A vityilló	A répa	Csukás István: Sün Balázs	A három pillangó
Október	A gomba alatt	Az alma	Szóló szőlő, mosolygós alma, csengős barack	A szívtelen csiga
November	A vajaspánkó	Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj	Sündisznócska lovagol	Tücsök és a hangya
December	Csillagok közt szeretnék élni	A három fenyő	Megjött a Mikulás	Jön a Mikulás
Január	A kismalac és a farkasok	A világ leggazdagabb verebe	A három kismalac	Szutyev: A három kiscica
Február	Tücsök és az egér lakodalma	A kesztyű	A kiskakas gyémánt félkrajcárja	Bogyó és Babóca: Farsang az óvodában
Március	Visszajött a répa	A három nyúl	Keressük a tavaszt!	A bátor nyulacska
Április	A békakirály	Nagytakarítás a napnál	Fésüs Éva: Jó éjt bocsok	Hamupipőke
Május	Katajev: Hétszínvirág	A világszép kecskebéka	A kíváncsi királykisasszony	Fésüs Éva: Májusi mese
Június	Okoska- botocska	A békakirály	A buta cica	Benedek Elek: Világszép nádszálkisasszony

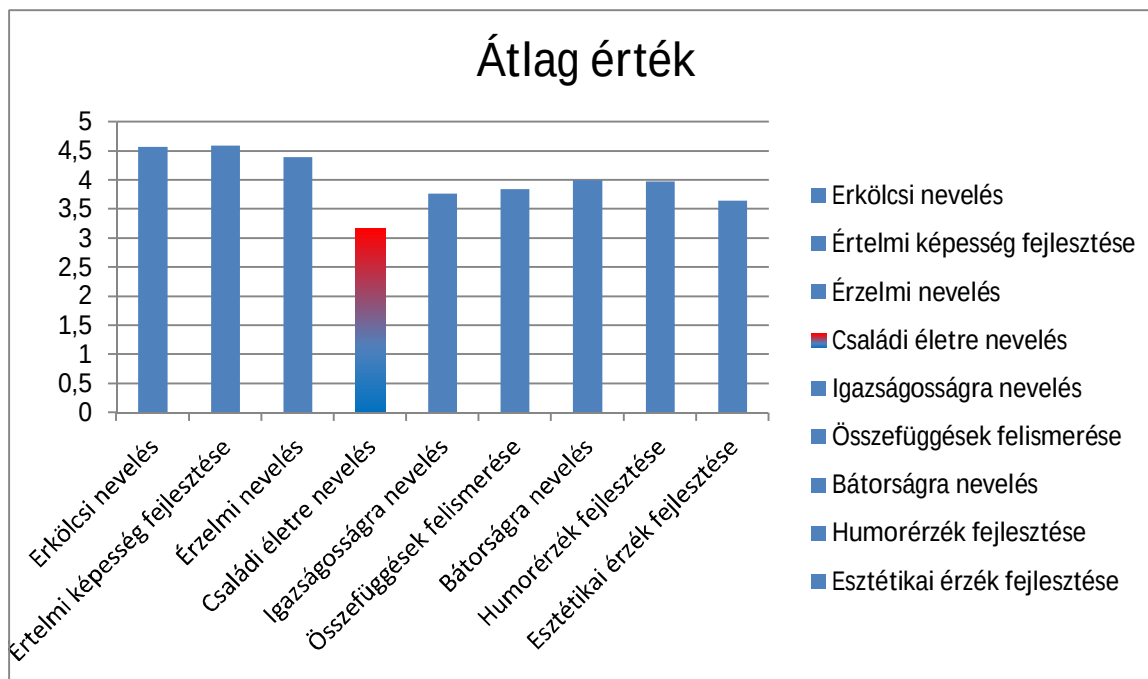
8.3. A mese céljának meghatározása a különböző nevelési területeken

Vizsgálati módszer: Minden mesét különböző nevelési feladatok alapján 1-5-ig osztályoztam, majd átlagoltam e területeket. Oszlopdiagramban ábrázoltam a kapott eredményeket.

A mese értékelése célja szerint									
Szempont	Erkölc- csi nevelé- s	Értelmi képessé- g fejleszté- se	Érzelm- mi nevelé- s	Csalá- di életre nevel- és	Igazság- osságra nevelés	Összefü- gések felismerés- e	Bátor- ságra nevelés	Humo- rérzék fejleszté- se	Esztétik- ai érzék fejleszté- se
A vityilló	5	4	3	1	2	2	5	4	3
A gomba alatt	5	5	5	3	4	4	2	3	4
A vajaspánkó	3	5	4	3	3	4	5	4	3
Csillagok közt szeretnék élni	5	4	5	5	3	3	5	2	4
A kismalac és a farkasok	5	5	5	3	3	3	4	5	3
Tücsök és az egér lakodalma	4	5	5	3	3	4	5	5	3
Visszajött a répa	5	5	5	2	5	5	4	4	4
A békakirály	5	5	5	3	5	4	4	4	4
Katajev: Hétszínvirág	4	5	5	3	3	4	5	5	4
Okoska- botocska	5	5	4	2	4	4	5	5	3
A répa	3	4	3	5	2	3	3	4	2
Az alma	5	5	5	2	5	5	5	5	3

Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj	5	5	4	5	5	5	5	5	3
A három fenyő	5	4	5	5	5	4	5	4	4
A világ leggazdagabb verebe	5	4	4	3	3	3	4	4	3
A kesztyű	4	5	4	3	4	5	5	4	4
A három nyúl	5	5	5	5	4	4	5	5	4
Nagytakarítás a napnál	4	5	5	2	3	3	5	3	4
A világszép kecskebéka	5	5	5	3	4	3	3	4	4
A békakirály	5	4	5	3	5	4	4	4	3
Csukás István: Sün Balázs	5	4	5	5	4	4	4	3	3
Szóló szőlő, mosolygós alma, csengős barack	4	5	5	5	3	5	3	4	4
Sündisznócska lovagol	4	5	4	3	4	4	3	4	3
Megjött a Mikulás	5	4	5	4	5	5	3	3	4
A három kismalac	4	4	4	5	4	4	5	4	4
A kiskakas gyémánt félkrajcárja	4	4	5	4	5	5	5	5	4
Keressük a	4	5	4	3	3	4	3	3	5

tavaszt!									
Fésüs Éva: Jó éjt bocsok	5	4	4	3	3	3	3	3	4
A kíváncsi királykisasszo ny	5	5	4	3	4	4	3	5	3
A buta cica	4	4	4	2	4	3	3	4	3
A három pillangó	5	4	3	3	3	4	4	3	5
A szívtelen csiga	5	5	4	2	5	3	4	3	3
Tücsök és a hangya	4	5	4	2	3	4	3	4	3
Jön a Mikulás	5	4	5	2	5	4	3	3	3
Szutyeyev: A három kiscica	4	4	4	4	2	3	3	4	3
Bogyó és Babóca: Farsang az óvodában	5	5	4	2	2	3	3	5	4
A bátor nyulacska	5	4	3	2	5	4	5	5	4
Hamupipőke	5	5	5	4	5	5	4	4	5
Fésüs Éva: Májusi mese	4	5	4	2	3	3	3	3	5
Benedek Elek: Világszép nádszálkis- asszony	5	5	5	3	4	4	5	4	5
Átlag érték:	4,575	4,6	4,4	3,175	3,775	3,85	4	3,975	3,65

8.4. Vizsgálatom eredménye

A vizsgálat eredményeképpen elmondható egyértelműen, hogy intézményemben e tanévben, a meséknek a különböző nevelési területekre egyaránt fejlesztő hatással vannak. Az ötös skálán mindegyik hármas érték fölött található.

Értékelésem alapján a mesék **értelmi nevelés** (4,6) fejlesztő hatása elsődleges, hiszen szélesíti a látókörét, fejlesztí emlékezetét, képzeletét. A hallottakat, azoknak egy-egy mozzanatát felidézi, gondolataiban, tevékenységében hasonló helyzetek kialakítására törekszik, s mindez érzelmi-értelmi gazdagodással jár együtt.

Az **erkölcsi nevelés** (4,575) fejlesztése a mesék feldolgozása során nagyon közel áll az előző nevelési területéhez, mely során ítélezhet a mesehősök felett. Optimálista szemléletük bizakodóvá, derűssé tesz az óvodás korú gyermeket. Vonzóvá válhat előttük az emberi humanitás legjellemzőbb jegyei. A pozitív hősökben már példaképe is találunk, akiket magatartásukban utánoznak. Mondanivalót érzékenyen fogja fel. erkölcsi – esztétikai summázásra képes(jó, rossz, szép-csúnya, tetszett, nem tetszett) .

A **bátorságra nevelés** (4,0) a negyedik helyen szerepel vizsgálatomban, hiszen a mesehősökre jellemző a bátorság, okosság, igazságosság, s ezek fejébe elnyerik a jutalmukat. A bátorságával diadalmaskodó hős a gyermeket is bátorságra neveli.

Szorosan követi a **humorérzék** (3,975) fejlesztése. A humor forrása lehet egy-egy szófordulat, egy mesehős alakja, a leírt táj.

A mesék hallgatása, eljátszása során az **igazságosságra nevelés** (3,775) is szerepet kap. A gyermek eldönti ki a jó, ki a rossz, mit érdemel a bűnös, a gonosz, s a jó hogy érheti el jutalmát. Megtanulja, hogy az igazság, az állhatatosság győz, a kapzsiság, az igazságtalanság elbukik.

Hatodik helyen szerepel az **összefüggések felismerése** (3,85) fejlesztő hatása, melyek főként a hosszabb, bonyolultabb, elágazóbb szerkezetű, összetettebb mesékre jellemző, melyek már a nagyobb gyermekeknek tervezünk. Nekik már több tapasztalatuk, ismeretük van.

Az életkornak megfelelő mesével fejlesztjük a gyermek **esztétikai érzékét** (3,65), mely a hetedik helyen található. Fejlesztjük a tartalom és forma szoros egységével, a mesék kristályos szerkezetével, a szép, kifejező nyelvvel.

A legutolsó helyen szerepel a **családi életre nevelés** (3,175) a mesék által, melynek során megtanulják a gyerekek az egymásra odafigyelést, férfi-női szerepeket, konfliktusok kezelését.

Az eredmény kimutatta, hogy a mesék tervezésénél nagyobb figyelmet kell fordítani a családi életre nevelés megalapozására, erősítésére, megszilárdítására. Változatosabb, újabb meséket kell a mindennapokba bevenni, akár a délelőtti lezárásakor a mindennapos meséknél, akár altatás előtt. Újabb mesehősöket, élethelyzeteket kell megismerni a kisgyermeknek, ezáltal még jobban „kinyílik” a világ előttük. A játékokon keresztül eddig is nagyon jól formálódott a gyermekek családi életre nevelése, hiszen a vegyes csoportok lehetővé tették a különböző életkorú gyermekek együtt játszását. Ezáltal nagyon magas szintű szerepjátékok alakulnak ki, a nagyok jó példák a kisebbek számára.

9. Családi életre nevelés a hitélet segítségével óvodámban

9.1. Óvodai foglalkozások tervezetének összefoglaló bemutatása

A dolgozatomban tíz Bibliai történetet mutatok be, melyet óvodás korú gyermekekre terveztem havi lebontásban. A foglalkozások tervezete két részből áll. Az elsőben ismertetem a bibliai témát, tantárgy nevét, foglalkozás idejét, helyét, résztvevő gyermekek létszámát, hol található a Bibliai történet, pontosítom a foglalkozás címét, ismertetem a nevelési – és oktatási célokat, szükséges eszközöket felsorolom, s végül a módszereket mutatom be. A történetek kiválasztásánál figyelembe vettem a gyermekek életkorát, cselekmény feldolgozhatóságát, melyben a családi életre nevelést, mint az egyik fő célt, ki tudom emelni. A foglalkozás vázlatát táblázatba foglaltam, melyet hat oszlopra osztottam. A címek a következők: idő, órafelépítés, tartalom (tananyag részletének megnevezése), tanári tevékenység, tanulói tevékenység, eszközök. Az idő oszlopban meghatároztam azt az időt, amennyit az adott feladatra fordítok. Az órafelépítésben meghatározom a foglalkozás fő tevékenységi körét, melyek a következők: óra bevezetése, motiváció, új anyag ismertetése, új anyag feldolgozása, összefoglalás, foglalkozás zárása. A tartalomnál ismertetem a foglalkozás fő feladatát, fő tevékenységet. A tanári tevékenység oszlopában leírom, amit a pedagógus az adott feladatnál cselekszik illetve mond. A tanulói tevékenységnél a gyermek tevékenységét, válaszadási lehetőségeit ismertetem. A foglalkozáshoz szükséges eszközöket az adott tevékenység sorában, az eszközök oszlopában terveztem.

A feldolgozásoknál törekedtem változatos módszerek használatára, felhasználva a kooperatív technikák lehetőségét, vers és dalanyag odaillő megválasztására, érdeklődésfelkeltő szemléltetőeszközök használatára.

A tíz óravázlat bemutatása a mellékletben található.

9.2. Egy foglalkozás részletes bemutatása fejlesztő hatása tekintetében

Október hónapban Izsák és Rebeka történetének feldolgozását terveztem. A párválasztás kérdése nem csak felnőtt korra értelmezhető, hiszen már a kisgyermek is kiválaszt magának szimpatikus társakat, akikkel szívesen tölti mindennapjait, akár az óvodában, akár otthon. A társas kapcsolataik során fejlődik kommunikációs képességük, alkalmazkodó-, megértő-segítő-, együttalkotó képességük. Fontosnak tartom, hogy minden óra derűs, vidám légkörben történjen, ahol a gyermekek jól érzik magukat, aktívak,

véleményeiket őszintén elmondhatják. Rebeka nagyon jó példa a gyermekek számára a munkavégzés tekintetében, aki kétkezi munkával szerzi meg a számára szükséges dolgokat. A gyermekeket ezzel abban erősíthetjük, hogy ők is szívesen vegyenek részt a mindennapi munkálatokban, akár az óvodában, akár otthon, örömmel vállaljanak a tevékenységeket, vegyék észre mikor van szükség a segítségükre. Tudatosítani kell bennük, hogy vannak kötelességek, amiket nekik kell elvégezni, törekedve a pontosságra és a véghezvitelre.

Ahhoz, hogy házasság megtörténjen Isten színe előtt, megismerkednek az egymás iránt érzett érzelmek folyamataival: barátság, szerelem, házasság, gyermekáldás, mely a családi életre neveléshez elengedhetetlen. Beszélgetünk az érzelmekről, mi is szükséges ahhoz, hogy egy család boldog legyen, gyermekek és a szüleik mit tudnak tenni ennek érdekében? Saját történeteikkel egymásnak példákat állítanak fel, amiből a társak is sokat tanulhatnak. Ezáltal a beszédkulturájuk, türelmük, figyelmük, kommunikációs képességük fejlődik. A gyermekek tevékenység közben sajátítanak el legtöbb információt, ehhez a különböző szemléltető eszközök nagyban hozzájárulnak. A puzz-le kirakás nagyon kedvelt az óvodás gyermekek körében is, mely során a figyelmük, kitartásuk, akaratauk, finommotorikus képességük egyaránt fejlődik. A só – liszt gyurma gyurkálása közben is sokat lehet az óvodásokkal beszélni az óra anyagáról, fő feladatáról, miközben észre sem veszik, mennyi ismeretet sajátítottak el, s milyen sokat fejlődött kreativitásuk, alkotóképességük, finommotorikájuk. A foglalkozások közben elhangzó dalok, mondókák segítik a ritmus érzik, hallás fejlesztését. Az óvónő éneke nagyon jó példa lehet a tiszta éneklés elsajátítására. A népi játékok ismeretét is nagyon fontosnak tartom. A gyerekeknek meg kell tanulni, hogy boltban vásárolt játékokon kívül vannak másfajta eszközök, amivel nagyon jól eltölthetik az időt, s még fejlesztő hatásuk is van.

E foglalkozás is bizonyítja, milyen sokoldalú hatással van e Bibliai történet feldolgozása az óvodás gyermekekre, miközben ők jól érzik magukat, tevékenykednek.

10. Összegzés

Kutatásaim összegzéseként elmondhatom, hogy a családi életre nevelésen belül magává a szülővé, vagy bővebben kifejezve a tudatos, felkészült és felelősen gondolkodó modern szülővé nevelést kell megvalósítani. Azt a tudatot kell erősíteni a fiatalokban, hogy eljövendő gyermekeik fejlődése, testi és lelki egészsége, az Önmaguk anyává, illetve apává válásának eredményeként tud megalapozódni, azaz mindez nagyban az Ő személyiségük

függvénye lesz. Ezért nagyon fontos, hogy a fiatal szülők szeretettel várják, illetve felkészülten és éretten fogadják gyermekük érkezését. Nevelésüket pedig a gyermek iránti feltétel nélküli szeretet kell, hogy vezérelje, hiszen ez a legfontosabb, amit egy gyermeknek – legyen az bármely életkorában – meg kell kapnia. Minden ember társas lény, senki sem akar magányos és elszigetelt tagjaként élni egy társadalomnak. Minden ember alapvető vágya, hogy sikeres és boldog életet élhessen, lehetőleg minél szorosabb és segítő emberi kapcsolatok hálójába ágyazódva, mely hálóban a családi kapcsolatok kell hogy jelentsék a legszorosabb és egyben legbensőségebb kapcsolatokat is. A felnövekvő gyermek személyisége e kapcsolatokon keresztül bontakozhat ki, szabadsága és önállósága az ebből táplálkozó szereteten keresztül válhat teljessé. A személyes kötődések elsődleges színtere a család. A gyermekek családokban élnek, a család formálja elsősorban kibontakozó személyiségüket, amelynek szeretetteljes gondoskodása, igényeket támasztó, mégis biztonságot adó légköre nélkülözhetetlen az első életévekbe. Az óvoda vagy bármi egyéb intézményes szervezet csupán folytatni tudja a családban elkezdett nevelődési folyamatot és támogató háttérrel tud mindehhez biztosítani. Akár az óvodának, akár a más ifjúsági szervezeteknek és mozgalmaknak a családra, mint nevelő intézetre kell építeniük, illetve ennek hiányát kell a lehetőségekhez képest pótolniuk. Mivel korunkban a családok jelentős része súlyos problémákkal küzd, ezért az sok helyütt egyre kevésbé tudja betölteni rendeltetését, hivatását. Néhány évtizeddel ezelőtt még teljesen természetes volt, hogy a gyermekek úgymond belenőttek az anya és az apa szerepbe, hiszen erre testközeli mintát adott a több generáció együttélése is. A mai családok „mikro-családként” élnek, ráadásul a családtagokat sokszor a mindennapi életvitelük, napi tevékenységük inkább elválasztja, mintsem összeköti. Kevés lehetőség adódik a családi szerepek átadására, megtanulására, nem is beszélve a válságokkal küzdő, illetve sérült vagy csonka családokról. Az óvodai nevelésnek is szükségszerűen alkalmazkodnia kell a kor igényeihez, az óvodai munka megújulása elkerülhetetlen a játék, a mese, a gondozás, a tanulási folyamatokban, hiszen a családi életre nevelés alapjait már ebben az életkorban le kell raknunk. Ebben a folyamatban kiemelkedő a mesék hatása a gyermekekre, melyeken keresztül a gyermek azonosulhat a mesehősökkel, a helyszínnel, megélhet nagy diadalokat és részese lehet káprázatos eseményeknek is. A gyermek ilyenkor erkölcsi érzései alapján mérlegel, ítélkezik és véleményt mond. A megtapasztalt dolgokat, melyeket a mese adott neki, az életébe tovább tudja vinni, be tudja építeni, de ehhez elengedhetetlenül szükséges a pedagógus és a szülő támogató útmutatása és irányítása. Ezért is nagyon fontos a közös értékrend, a közös nevelési elv, hiszen csak így tudjuk közös célunkat elérni, a családi életre nevelés gyökereit elültetni.

A család minden társadalom legfontosabb alappillére. Az ember élete elválaszthatatlan a családtól, a mindenki által hőn áhított egészséges és boldog élet pedig nem érhető el a felkészült és tudatos családi életre nevelés nélkül.

11. Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megragadni az alkalmat arra, hogy köszönetemet fejezzem ki mindenkinek, aki a diplomamunkám elkészítéséhez hozzájárult.

Rugalmasságáról, precízségéről és segítőkészségéről bizonyosságot téve ezúton szeretném kinyilvánítani köszönetemet Bencéné Dr. Fekete Andrea konzulensemnek, s kívánok további kitartást a lelkiismeretes munkájához.

Szeretném megköszönni a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar azon oktatóinak, dolgozóinak azt a lelkiismeretes munkát és erőfeszítést, amit a két év során nyújtottak annak érdekében, hogy minél szélesebb ismeretekhez juthassak.

Köszönettel tartozom a Kaposvári Egyházmegye lekipásztorainak, akik segítették tanulási folyamatomat, valamint készségesen álltak rendelkezésemre.

Szeretném kifejezni megbecsülésemet, szívből jövő szeretetemet és köszönetemet férjemnek, aki szeretetével és segítségével mindvégig támaszt nyújtott.

Hálával tartozom kislányaimnak, akik tanulmányaim során türelmet, megértést tanúsítottak irántam és igyekeztek nyugodt környezetet biztosítani.

Köszönöm testvéremnek, szüleimnek a biztatást, lelkesítést és türelmet.

Felhasznált irodalom

II. János Pál 1981. *Familiaris Consorti*, SZIT, Bp., 46.

Bábosik István 2004. *Neveléstudományok*. Osiris Kiadó. Budapest. 616 .

Bagdy Emőke 1977. *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest,

Barsi Balázs 1998. *Örökké megmarad*. Budapest. 28.

Bodonyi Edit-Hegedűs Judit 2006. *Család, gyermek, társadalom*. Bölcsész Konzorcium. 9.

Boreczky Ágnes 2004. *A szimbolikus család*. Gondolat. Budapest. 148.

Buda B.: *A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. évszám nélkül.

Busi Etelka 2004. *Nevelési szintek I. A család*. Apertus Közalapítvány. 5.

Cole, M.- Cole, S. R. 1997. *Fejlődéslélektan*. Osiris. Budapest. 787.

Cseh – Szombati László 1982. *A család szerepe változó világunkban*. Budapest, 2-13.

Farkas Péter 2012. *Összegző beszámoló a családi életre nevelés bevezetésének alapkérdéseiről*. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Családpolitikai Igazgatóság.

Füle Sándor 1984. *A szülők és az iskola*. Tankönyvkiadó. Budapest.

Hoffmann Rózsa 1996. *Pedagógus etikai Kódex és kommentár*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 74.

Jelenits István 2000. *Küldetésben*. Új Ember. Budapest. 70.82.

Komlósi Sándor 1998. *Családi életre nevelés*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 255.

Kozma Tamás 1999. *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 89.

Magyar Katolikus Püspöki Kar 1999. *A boldogabb családokért*. A Magyar Katolikus Püspöki Karkörlevele a hívekhez és minden jóakaratú emberhez a házasságról és a családról Magyarországon. Budapest

Mérei Ferenc - V. Binét Ágnes 1993. *Gyermeklélektan*., Gondolat. Budapest. 243.

Ranschburg Jenő 1993. *Szeretet, erkölcs, autonómia*. Integra-Projekt Kft. Budapest. 224.

Sebők Sándor 2006. *Együtt, de hogyan?* Főti Római Katolikus Egyházközség. 66.

Széplábi Judit 2005. *Családi életre nevelés*. PTE-EF

Szent István Társulat 2006. *Biblia*. Szent István Kiadó

Szerepi Imréné 2010. *Csillagösvényen*. Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet

Tarjányi Zoltán 1999. *Pedagógia I-III*. SZIT, Bp., III/115-127.

Kepes-Tari. *A család fogalma és a problémák megoldása is kultúrafüggő*. <http://mno.hu/csaladhalo/kepes-tari-a-csalad-fogalma-es-a-problemak-megoldasa-is-kulturafuggo-1074565>. 2014.03.21.